

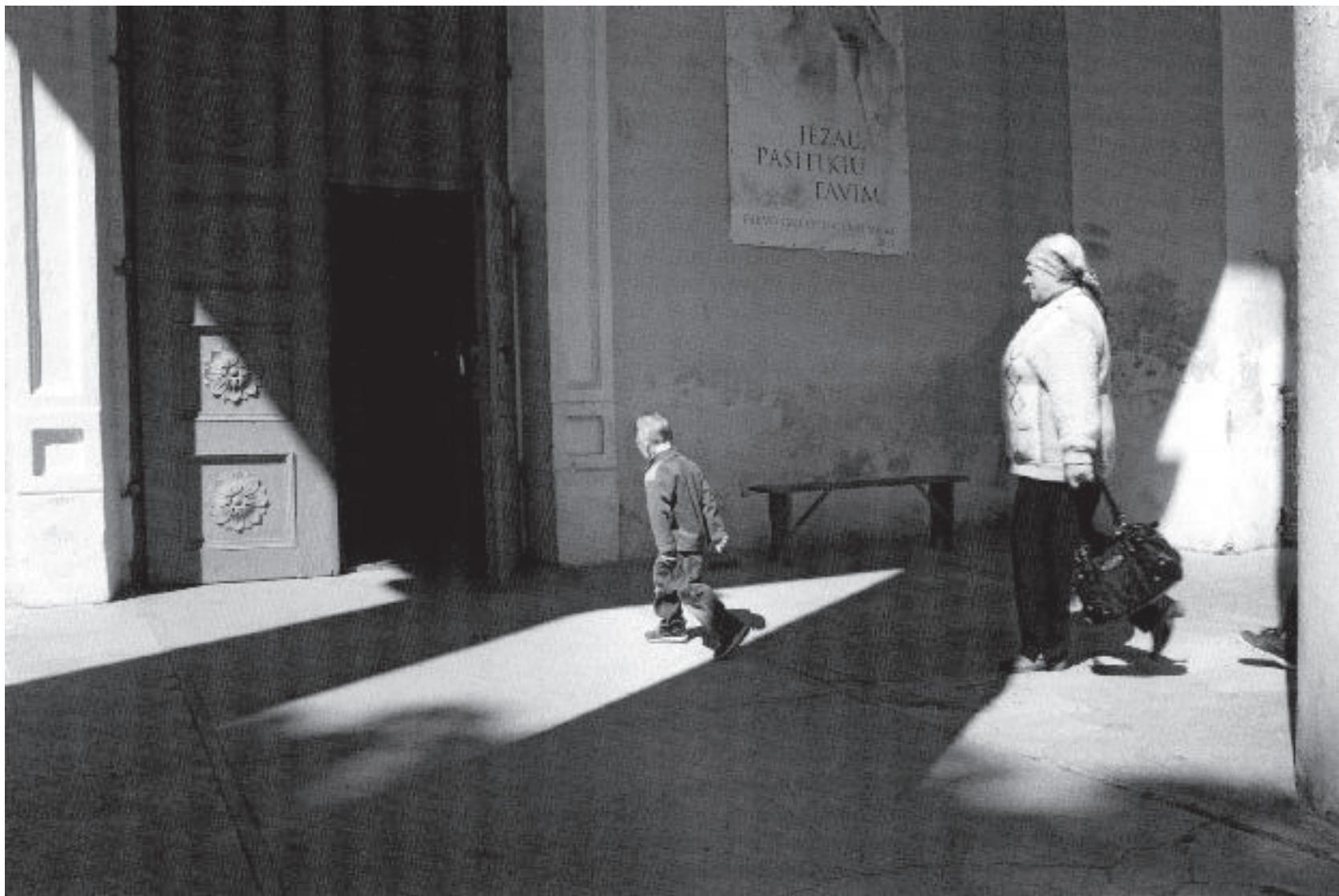
Nemunas

Nr. 11
(860)

2013 m.
kovo 21–27 d.

Kaina 3,00 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Gintaras ČESONIS. „Taujėnai“.

Fotovi(t)ražai

15 p.

9 770 134 314 014

*Kaip ta mergaitė pozuoja!
Sėdi pakreipusi galvą,
primerkus akis,
įkypu žvilgsniu,
pakeltais antakiai,
reiškiančiais nustebimą,
suprojektuota šypsena,
tarytum ruoštusi
gražuolių konkursui.
Atstatyta krūtinė
virpa per ploną bliuzelę,
trys sagutės atsegiotos...
Kaip nepatogu
šitaip mergaitei sėdėti
su mano vardu
ir seniausia data
kitoje nuotraukos
pusėje.*

Bronė LINIAUSKIENĖ

Salomėjos JASTRUMSKYTĖS iliustracija

Už tarnystę Lietuvai

Vytautas V. Landsbergis.

Kovo 18 d. Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatre Seimo pirmininkas Vydas Gedvilas laureatams įteikė Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medalius „Tarnaukite Lietuvai“. Lietuvos Respublikos Seimo pritarimu šis garbingas apdovanojimas įsteigtas prieš dvejus metus, minint Gabrielės Petkevičaitės-Bitės – vienos iškiliausių mūsų asmenybų, savo talentus parodžiusios įvairiose srityse, nuveikusios milžiniškus darbus Lietuvos naudai – 150-ies metų gimimo jubilieju.

Atminimo medalis skiriama labiausiai nuo speliuotųjų, iškiliausių ir mums gerai žinomiems asmenims už visuomeniškai aktualią publicistiką, parlamentarizmo tradicijų puoselėjimą, taip pat už pilietinę iniciatyvą stiprinant valstybę, filantropinę veiklą, savanorystės kultūros sklaidą Lietuvoje.

„Néra abejonių, kad su laureatų vardais, jų asmenybėmis, jų profesine, kultūrine, visuomenine ir kasdiene veikla bus siejama ne tik Lietuvos šiandiena, bet ir jos ateitis, istorija. Tikriaujasi tai ir yra pagrindinis kriterijus, kuriuo remiantis skiriami sie garbingi ir daug ką įprasminta-

Rašytojai Gasparas Aleka ir Valentinas Sventickas.

nantys apdovanojimai. Rengdami iškilmingą laureatų pagerbimą mes įrodome, kad mums svarbus G. Petkevičaitės-Bitės kilnaus gyvenimo ir prasmingos kūrybos atminimas“, – kalbėjo V. Gedvilas.

Kauniečiai laureatai su Seimo pirmininku Vydu Gedviliu ir kolegomis.

Laureatus pasveikino ir G. Petkevičaitės-Bitės atminimo medailio „Tarnaukite Lietuvai“ kandidatų vertinimo komisijos pirmininkas, Kovo 11-osios Neprikalnės atkūrimo akto signataras prof. Bronislovas Genzelis, Panevėžio miesto meras Vitalijus Satkevičius.

Šiemet apdovanojimui gauti buvo pateiktas kelios dešimtys kandidatų: šešios kandidatūros filantropinės veiklos, ypač jaunuųjų kūrėjų skatinimo ir rémimo, nominacijai; 17 kandidatų pilietinės iniciatyvos valsbybės stiprinimo labui nominacijai; 10 kandidatų savanorystės kultūros sklaidos Lietuvoje nominacijai; 15 kandidatūrų visuomeniškai aktualios publicistikos nominacijai.

Kaip ir pernai, parlamentarizmo tradicijų puoselėjimo ir skleidimo nominacijai kandidatų pateikta nebuvo, tačiau šiais metais vieningu komisijos sprendimu dvi kandidatūros perkeltas iš kitų ir pagal tematiką priskirtos parlamentarizmo tradicijų puoselėjimui ir skleidimo nominacijai.

Šis apdovanojimas skiriamas už darbą valsbybės labui ir jos gerovei, pozityvių idėjų, brandinanių visuomenės pilietiškumą, tautinę savimonę ir kultūrinį sąmoningumą, sklaidą ir įgyvendinimą. Laureatus iš pateiktų kandidatų slaptai išrenka specialiai komisija.

Šiais metais apdovanoti šie iškilūs žmonės: už filantropinę veiklą, ypač jaunuųjų kūrėjų skatinimą ir rémimą – Stasys Dailydka, Irena Mikuličiūtė, Audronė Tichanavičienė, Julius Liudviko Vynerio labdaros ir paramos fondas;

už pilietinę iniciatyvą valsbybės stiprinimo labui – Gasparas Aleka, Norbertas Černiauskas, Jonas Rimantas Klimas, Liudvika Knizikevičienė, Eduardas Vaičius;

už visuomeniškai aktualią publicistiką – Arvydas Guogis, Elena Klingienė, Vytautas V. Landsbergis, prof. Stasė Mikeliūnienė, Violeta Soblinskaitė-Aleka;

už savanorystės kultūros sklaidą Lietuvoje – Linda Bukauskienė, Izolina Natalija Lingienė, Albina Saladūnaitė, Daiva Šeškauskaitė, Ignatas Valantis;

už parlamentarizmo tradicijų puoselėjimą ir skleidimą – Juozas Brazauskas bei Eimutis Valentinas Sventickas.

„Nemuno“ informacija
Arūno DUNGVECKIO nuotraukos

4 Vyksmas

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Pravertas langas i Vilnių

Adomas Jacovskis, 1967 m. gruodis.

Vilniaus „Titaniko“ galerijos salėje pristatant Aleksandros Jacovskytės fotografijų parodą kalbėta apie jos transformacijų galimybes („kiekvienu atskiru atveju fotografijų kiekis ir išdėstymas gali būti variuojamas atsižvelgiant į ekspozicinę erdvę. Toks mobilumas suteikia galimybę projektą pristatyti pačiose įvairiausiose parodiinėse vietose“), todėl dabar ją, jau šiek tiek pakitusią, galime apžiūrėti Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Pavėksly galérijoje Kaune. A. Jacovskytės fotografijos „Vilniaus vaizdai“ tapo pravertu langu į seniai praeityje nuskendusį miestą, apsunkusiu nuo laiko trupančiais pastatais, tamsiomis gatvėmis ir kiemais. Prieš keletą metų kalbėjusi su vieno moterims skirto leidinio žurnaliste, žinoma teatro dailininkė prispažino jokių sentimentų nepripažįstanti, nesikapsanti po praeitį, besikeisdama net save pačią anksčesnę ir visus buvusių pomégius be gailesčio paliekanti ten, kur jie dar buvo gyvi. „Man nepatinka grįžti į praeitį. Ko gero, ten svarbi tik vaikystė“, – sakė ji. Vadinasi, šiose fotografijose autorei rūpi ne suplékusiu dulkių kvapas. O gal tiesiog ne ji pati, ne jos praeitis, bet labai svarbus ir vis dar jai esantys tuomet sutikti žmonės, miestas, kurio nebematome žvelgdami kasdieniu žvilgsniu, tačiau vis dar persviečiantis pro šiandieną prisiminimuose.

A. Jacovskytė gimė 1945 m. Vilniuje. Skurdus pokarias, kai Turgaus aikštė virto Lenino aikštė, Gedimino prospektas taip pat pavadintas „didžiojo vardo“ vardu, netoli vaikystės namų stūkojo ir Lukiskių kalėjimas, siek tiek toliau – *Gorkynė*. Tačiau sode žydėjusios gėlės nustelbė bet kokį slogutį, draugams visadas atvira šeima sklaidė baimės atmosferą ir taip ją užaugino.

Vėliau A. Jacovskytė studijavo ir pasinėrė ne tik į studijas, bet ir į gyvenimą Vilniaus kavinėse (dažniausiai „Vilnelėje“, Parodų rūmų kavinėje), menininkų namų svetainėse ar virtuvėse, kuriose į haliucinogeninį mišinių pynési slapčiausiais kelias atedavusi muzika, pokalbiai ir cigarečių dūmai. Tokį ar panašų vaizdą galime surinkti išsibarsčiusi po 1963 iki 1993 m. menininkės nuotraukas. Jų tikrai nesinori vadinti fotografijomis. Tai, kas klijuoja į šeimyniniuose albumuose, néra Fotografija iš didžiosios... Visai nesvarbu, kad A. Jacovskytės albumas dabar kabo ant galerijų sienų. Tiesa, čia pat reikytu paneigti tarsi savaiame numanomą asmeniškumą. Nors gana intymiose situacijose (būta net vestuvių, jaukių vakarėlių) fotograuoti artimiausiai draugai, jokio familiarumo ir perdėto atvirumo pastebėti nepavyktų. Keistai išlaviruota tarp buitiškumo ir meni-

Dailininkas Audrius Puipa.

Lola Pajėdaitė (Šaltenienė)
Lenino (dabar Gedimino) prospekte. 1964 m.

Prie Centrinio pašto Lenino (dabar Gedimino)
prospekte. 1965 m.

nei fotografijai būdingos distancijos, žvilgsnis iš šalies.

Visos A. Jacovskytės fotografijos spaudsintos iš senų negatyvų. Projekte „Vilniaus veidai“ pristatoma keturiadesimt A3 formato nuotraukų, kurios yra lyg objektyvus žvilgsnis iš šiandienos į Vilnius

praeitį. Kita dalis – daugiau nei šimtas darbų – eksponuojama autentišku formatu ir yra originalūs atspaudai, kažkada autorės sukurti nuo fotoaparato mygtuko paspaudimo iki nuotraukos išdžiovinimo. „Nuotraukos specialiai sukompunuotos taip, kad trauktų akį – vienos iššokusios, kitos įdubusios, vienos didesnės, kitos mažesnės. Čia itališkas neorealizmas“, – apie fotografijų išdėstymo specifiką pasakojo parodos kuratorė Violeta Juškutė. Mažiausia fotografija tesiekia gal penkis centimetrus plotio, todėl ypač rezonuoja su jos atžvilgiu beveik milžiniškais galerijos salės tūriais. Gali be galio eiti aplink sales, sekti akį lygyje besidriekiančią kontanciją vaizdu kino juostą, tyrinti mažmožius gal net didinamuoju stiklu ir patirti ramaus žiūréjimo malonumą. Senų nuotraukų ištrūkimai, užlinkę kampani, pagelbt paviršiai ir net vos juntamas senienų kvapas be galio lengvai, įtaigiai prikelia praeitį. Fotografijos materija žadina vaizduotę, kuri sukuria praeityje išišaknijusią, tačiau kartu ir naują realybę net nieko panašaus nepatyrusiems žiūrovams. Autorė teigia, jog jai svarbus grožis, todėl atrinktos nuotraukos, menininkų portretai įdomūs ir tiems, kurie jų nepažinojo. Paprasciausiai kaip estetinis nuotykis, nepaisant šios fotografijos dokumentalumo svarbos – tiksliai užfiksuotos datos ir pavardės, išsaugojo nesumeluoto praejusio laiko jausmą.

Kūrybinis atsainumas – bet kokį rimtumą išpučiantis skersvėjis – didžiausia parodos vertybė. Tai, kad nuotraukos nekokybiskos technine prasme, kad kai kur neryškios, kad jose vaizdas ne specialiai komponuotas, o nulemtas situacijos, kad daugybė svarbiausiu veikėjų paprasčiausiai nusisukę, sukuria nepaprastą laisvęs, visiškai neribojamą ir nesuskaičiuojamą galimybų atmosferą. Kai kurie ciklai išbarstyti ir dėliojamai nenuosekliai, nors akivaizdžiai fotografuota tą pačią dieną. Nuotraukų herojams leidžiamą tiesiog būti, todėl jie atsilygina ramiu žvilgsniu, atsainiai, natūralia poza. Tikriausiai nė vienas jų nesitikėjo po šitiek metų atsidurti ten, kur dabar yra. Dažniausiai portretus sudaro tiesus, atviras žvilgsnis į objektivą ir jo pakanka, nes visa kita užpildo laikotarpio ženkli. Daug moterų – ilgesingų žvilgsnių, anot meto studentų – jų šypsenu ir lengvumo, menininkų (tai Rimantas Gibavičius, Vytautas Kalinauskas, Audrius Puipa, Mečislovas Bulaka, Antanas Mončys, Algimantas Švėgžda...). Nors natūralus kasdieniškumas čia paneigia bet kokią įmanomą meninę ornamentiką, kai kur praskleidžiamą uždanga ir į gyvenimo teatro sceną. Tuomet veikėjai sugaunami akimirkos mizanscenose, kai labiau juntamas už fotografijos likęs siužetas, ryškėja veikėjų charakteriai ir savitumai. Kiti veikėjai patys režisuoja nuotraukos atmosferą, pavyzdžiu, eks-travantiškasis dailininkas Mečislovas Bulaka su

ilgu kandikliu ar Tadas Kosciuška 1972-aisiais su kokarda ir plunksna rankoje.

Vienas ryškiausiu A. Jacobskytės personažų – brolis Adomas Jacobskis, kurio portretai atrodo labai itaigūs ir išraiškingi. Šalia – jauki šeimos fotografija su ramiai sėdinčiais broliais Jacobskiais ir tarp jų verkiančia A. Jacobskytės dukra Marija. Kiek kitokie yra ledų pardavėjos, skendinčios baltoje, bemaž pieno spalvoje, ir netiketai *etnografiško* loterijos bilietų pardavėjo portretai. Dar šiek tiek egzotikos, kuri beveik visada dvelkia tuomet be galio tolimų Vakarų aromatais. Tai Berlyne susitikę kultūrologė Michaela Ott ir Algimantas Švégžda, tiksliau, į nuotrauką patekusios jo rankos, maskvietis tapytojas Grīša Bruskinas su savo juodaodžiu bičiuliu Bobu, dar keletas svečių iš Rusijos ir Lenkijos. Na ir poroje nuotrauką prašmėžuojanti pati A. Jacobskytė, atrodanti beveik nerealį.

Tačiau už visų šių atsitiktinių sutiktų žmonių ar pažįstamų menininkų nugarų ryškėja Vilniaus konturnai. Iš pradžių saviti to meto interjerai – vazos, džiūstančios gėlės, peleninės, puodeliai, popieriai ir knygų šūsnys... Vienuose matyti aiškūs buržuazinio gyvenimo poskonij išlaikę trupiniai iš praėjusio auksio amžiaus be datų, kituose jau ryškėjantis sovietinio būsto skurdas, dekoruojanas to meto intelligentijos *atributais*. Tyrinėti ir mėgautis galima be galio. Taip netiketai pastebėti Šv. Jonų bažnyčioje sėdinčios Noros Grigalavičiūtės rankoje smilkstantą cigaretę arba ant drabužių modeliuotojos Nijolės Juškytės kambario sienos vietoj paveikslų *nuotrynuotą* suknelę.

Kitose nuotraukose juodoja Vilniaus šešeliai ir trupa sienų tinkas. Gatlės, tvoros, laiptinės, kiemai tarsi kvėpuoja žmogaus nudėveto laiko kvaipu, bet skleidžia kraupią jaukią vien šiam miestui būdingą atmosferą. „A. Jacobskytės fotografijos pri-mena neorealistinių itališkų filmų kadrus: ryški šviesokaita, ideali kompozicija, veidus modeliuoja šviesa, bet aktoriai neprofesionalai, ir eksterjeras yra visur, kur kuriama, o interjeras / dekoracijos sąmoningai nekeičiami“, – teigia V. Juškutė. Dažnai A. Jacobskytės pažįstami žmonės nuotraukose lyg atsitiktiniai praeiviai, lyg visai netycia iš jas pakliuvę. Vilnius fotografijoje amžinas ir sunkus, gal todėl visa kita jo fone atrodo taip trapu, pažeidžiama ir neatsparu laikui.

Taip atrodė Aleksandros Jacobskytės Vilnius.

Donato STANKEVIČIAUS nuotrauka

Kaip mes nérém į teatrą

Prieš trejus metus užgimės jaunimui skirtas festivalis „Nerk į teatrą“ šiemet atvėrė dar daugiau teatro paslapčių. Jau subrandinta jaunuji teatro nauru karta galėjo apsilankytį ne tik pamėgtose dirbtuvėse, bet ir išreikšti savo nuomonę bei pasinerti į diskusijas, jaukiai įsitaisyusi teatro erdvėse.

Festivalis vyko tris dienas. Kiekvienas teatro mylétojas galėjo pasirinkti sau aktualią temą: muziką, scenos jūdesį, kalbą, scenografiją, aktorių meistriškumą, spektaklių peržiūras. Norintieji pažinti Nacionalinio Kauno dramos teatro užkulisius rinkosi ekskursiją „Teatro erdvės“. Ši kartą mus, grupelę filologiją, sudomino aktorės Jūratės Aniulytės vadovaujamas „Scenos kalbos“ dirbtuvės ir festivalio naujove tape „Teatro kalbėjimai“.

J. Aniulytė atskleidė keletą scenos kalbos paslapčių. Aktoriui ypač svarbu balso tonacija ir raiška. Susirinkusieji išbandė savo balso galimybes aiškiai ir garsiai tardami tam tikrus žodžius. Ne mažiau reikšmingas sugebėjimas sutelkti dėmesį į aplinką norint pasiekti žiūrovą. Tam reikalingas ne tik fizinis, bet ir dvasinis pasirengimas. Užsiėmimo metu prisilietėme prie meditacijos subtilumų. Sukoncentruoti dėmesį į save ir atsipalauduoti padėjo kvėpavimo pratimai.

Pasibaigus dirbtuvėms dar panorome pakalbinanti aktorė J. Aniulytė.

– *Pamatėme, kad nelengva dirbti su kūnu, taip pat susikoncentruoti dvasiškai. Atskleiskite, koks pats pirmas žingsnis siekiant kūno, dvasios harmonijos? Nuo ko viskas prasideda? Ar tai, ką mes veikėme užsiėmimo metu, ir veda scenos kalbos tobulumo link?*

– Taip, čia yra pirmieji žingsniai. Pirmiausia – dėmesys, balsas, fizinė savijauta. Toliau – vaizduotė, atmintis. Mes prisilietėme prie ego ir prie tikrojo Aš. Tikrasis Aš visada pasako, ko iš tiesų noriu, kokios mano svajonės. Jos labai sakralios, niekas neturi teisės kištis į žmogaus vidinį pasaulį. Išorė – dar ne viskas.

– *Ar aktorius nuolat tobulina scenos kalbą?*

– Taip, nuolat. Balsas yra stygos, o stygos – rau-muo. Jei mes jį lavinsim, jis bus paslankesnis, plėsis diapazonas, balsas bus įvairus: ir aukštas, ir žemas.

– *Paatviraukite: ar aktoriaus duona jums labiau teikia malonumą, ar visgi kartais kyla klausimas, kam visa tai?*

– Ne viskas rožėmis klota. Bet jeigu labai nori, turi pasiaukoti. Tai ir yra visa paslaptis – tik pats žmogus savo atsidėjimu gali labai daug pasiekti, labai.

Išminę scenos kalbos paslaptis, nérēme į tolesnę pažintį su teatru. Diskutuoti kvietė jaunoji teatro kritikė Monika Jašinskaitė. Patogiai Tavernos salėje įsitaisiusiems klausytojams ji pristatė šešis šiuolaikinio teatro kūrėjus. Siekiant geriau atskleisti režisierių darbų stilistikas, rodytos spektaklių ištraukos.

Vakarą pradėjo neseniai Lietuvoje viešėjusio lenko Krystiano Lupos spektaklių fragmentai, atspindėjė skirtinges režisieriaus kūrybos etapus. Kaip teigė M. Jašinskaitė, šio kūrėjo darbo procesas išskirtinis tuo, kad aktoriai atrenkami stebint vaizdo įrašus, kuriuose jie įkūnija tam tikrą vaidmenį. K. Lupa spektaklio kūrimą vadina savotiška kelione.

Kitokio stiliums teatrą kuria operos reformatorius amerikietis Robertas Wilsonas. Ypač didelių išpūdžių paliko estetiška šiuolaikinė scenografija. Režisierius kreipia dėmesį į detales. Viena jų – mimams būdingas grimas, išryškinantis emocijas.

Vakaro publiką taip pat žiūrėjo Viliamo Kentridžo, Tomo Ostermajerio ir kitų režisierų spektaklių ištraukas, po kurių galėjo pasidalyti išpūdziais. Diskusijos metu nuskambėjo taikli mintis, kad geriausias spektaklis tas, iš kurio „išėjęs neišeini“.

Panirė festivalio renginių sūkurin pastebėjome, kad „Nerk į teatrą“ pritraukė ne tik jaunimą, bet ir vyresnio amžiaus teatro entuziastų. Gal vertėtų išplėsti festivalio tikslinę auditoriją ir neapsiriboti vien jaunosios kartos atstovais? Džiugu, kad festivalis kasmet tobulėja ir suburia vis didesnį jaunųjų „teatromanų“ būrį bei plečia savo programą.

Parengė Aistė JUDICKYTĖ

6 Kūryba

Dalia BOZYTÉ

Pavasaris Druskininkuose

Čeža sparnai netikrų angelų ant vandens,
nér kur čia paukščiui nutūpti.
Žydi narcizai. Geltona žvaigždė įsisegusi
tarp balčiausių vainiklapiai,
nežinia su kuo juos palyginti –
nuotakų suknių neskaisčios.

Žydiškai žydi narcizai už miesto muziejaus,
žiedlapiais žymi takus iki ežero,
bet kurio ežero mano trumpos atminties amplitudėje.
Saulės nudeginti žiedlapiai
mirštant Valjechui Paryžiuj,
rožės, fontanų užgožtos.

Saros ir Sulamitos kalba tik rusiškai,
savo krašto kalbos neprisimena,
kaip ir aš neprisimenu grojant Kastuko vargonų.
Laiba ir raudona bažnyčia,
kaip antkapis mūsų istorijos,
antena, dar transliuojanti kosmosui atgailas,
raudona gerklė, kur prilipusios
visos komunijos.

Pilsudskis toli apkasuos,
o jo meilė ant lenkto tiltelio
žiūri į murmančią upę,
i Nemuną mūsų vaikų,
i medžius nenusakomo atspalvio,
nenusakomo atspalvio mirtį panelės Levickos.

Nér čia vietas daiktams netikriems.
Ateina Kastukas ir nugena
kaip žąsis apsišaukėlius angelus
i priešingą krantą.

Lagerio palaidinė

Tai nebuvo valstiečio rudinė
ir ne motinos išausta.
Lagerio palaidinė,
aukštai po kaklu užsegta.

Ji nuo speigo kūno negynė,
bet ar buvo dėl to kalta?
Lagerio palaidinė
šaltu prakaitu išskalbta.

Ant jos ordinų nekabino,
nors ji tapo šito verta –
lagerio palaidinė
nuo kraujuotų žaizdų atplešta.

Ar graudino žinia iš gimtinės,
ar iš nuovargio krėtė drugys,
lagerio palaidinės
rankove braukei akis.

Ir kada vergystės grandinė
sunkiai smogė tau per pečius,
lagerio palaidinė
slėpė sąmonės likučius.

Ant jidubusios tavo krūtinės

jii lyg vėliavos šilkas šlamės.
Lagerio palaidinė
tarsi sąžinė –
be dėmės.

***

Sulaukėjusios lelijos
iš žolės iškélé galvas –
ar nelyja, ar nelyja?
Blankios tū lelijų spalvos,
bet nelyja
ir nelis.

Graudžiai žvelgiančios į dangų,
sulaukėjusios, nekaltos,
jos netrokšta mano rankų.
Št – ištykšta ant asfalto
vasarinis
obuolys.

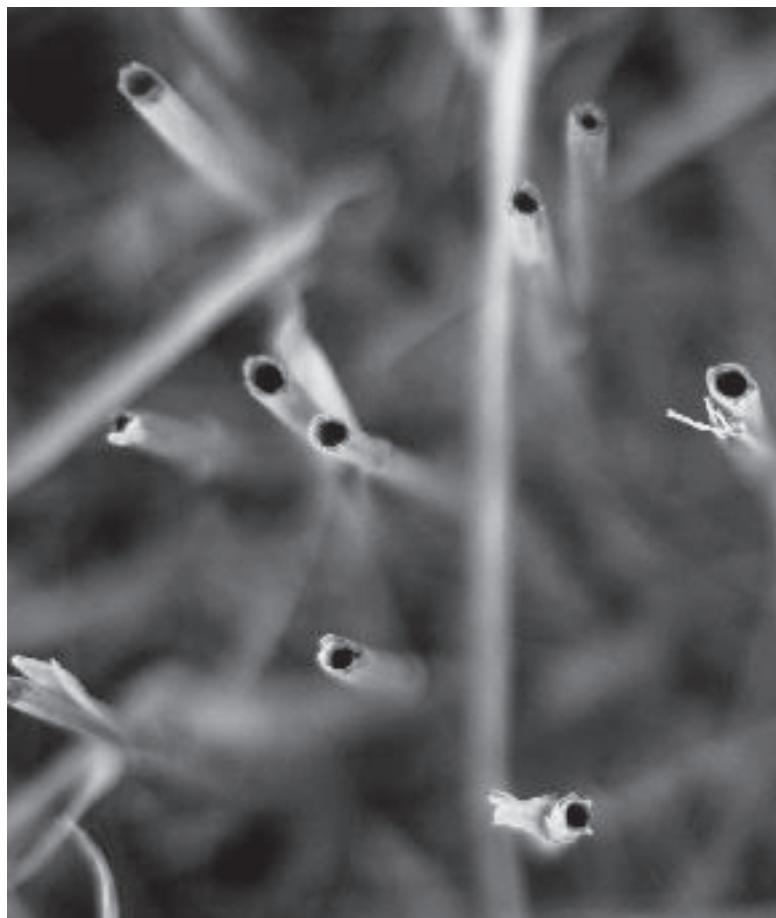
Žvilgsnių sužeistos lelijos,
jos nemoka apsiginti
ir tik bijo, ir tik bijo
kaip suveltos mano mintys,
išsisklaidė
iš salis.

Leipalingio nakty

Tuščias miestelis prieš auštant
suvyniotas į ritinį,
antspaudai prikabinti.

Algimanto ČERNIAUSKO nuotrauka

Medžiai snaudžia prie dvaro
diržais susiveržę sau liemenis,
veik nepažistami.

Sušaudyti žydų vaikai
žemuogiauja
anapus Seiros.

Baltas builis linguoja,
jo lapuose
kraujo molekulė.

Kruševskis ropščias ant arklio –
gal jos pažiūrėti,
kaip baudžiauninkai renčia bažnyčią.

Karvės grobus lesioja pesliai.
Ménulis
įstrijęs tarpuragėj.

Amžių motinos guli
rankas ant krūtų susinérusios,
prispaustos žole, akmenim.

Motinas slėpkit giliau –
iš jų iščių išskyla gegutės,
apsilieesusios kosminiu prakaitu.

Mano kojos čia svetimos –
sélina, bijo,
kad šuva nesulotų.

Spalvų padalijimas

Ieškau žmonių
kitokios substancijos –
iš žolės, iš vandens
jie pareina.

Nusvidina kūnus baltais,
išplauna jų kriauklus į krantą
ménulio šviesa
plačiasparnė.

Šalta lėkti per lietu
žuviai šlapiai
pelekais.

Raudės tėvas Eolas –
jos akys
oranžinės.

Nedaug beturiu tos spalvos –
tik šermukšniai
ir sniegenos.

Kartūs kaulai šermukšnio –
išspauk juos į žemę
lietuviškai.

Tegu vaikščios po juos
mano dukterys,
žaliomis akimis
pasišviesdamos.

Knygos skaitymas

Pazarai nuo erškėcių
laukuos neužmatomai
plyti.

Vaikas sėdi prie knygos,
nagai kruvinai
nukramtyti.

Čia net tiršta daiktų,
kurių niekur neteko
matyti.

Devyngalviai kentaurai,
valdovų šalmai
skiauterėti.

Groja žiogas kaip Bachas –
skalijant šuns
negirdėti.

Kai pabels kas į langą,
reikia lempą užpūst
ir tylėti.

Grybaujant prie Ringeliškės

Mėlyni šungrybių ratai už tvarto –
maži aitvarų
kosmodromai.

Vieną iš tikro mačiau –
jis padegé uodega
grūšią.

Tėvas bėgo gesinti,
numetęs į patvorį
bradinį.

Marių Kojoj išgaišo karosai,
išsigandę raudono
kombaino.

Šičia bunkerų būta
daugiau
nei barsukų.

Liskim po žemėmis, broliai,
lapais žaliais
apsiklokim.

Formas priimkime krakės,
ar žydinčio
karklo.

Mano tėvas čia buvo
per amžius žaliuojantis
églis.

Žemė baltais išustyta –
gersim karčią degtinę
su grybais.

Miškan reikia eiti su peiliais,
rankos prie šonų
nuleistos.

Tik létai, apsidairant, užimsim
mažas rudmėsių
autonomijas.

Toli aš verkiav, kai neleido
nupjaut baravyko
prie bunkerio.

Dabar skauda mažiau,
nei basai per dygumas einant
kartu su gyvaisiais.

Salomėjos JASTRUMSKYTĖS iliustracija

8 Kūryba

Kęstutis ČESNAITIS

Vilkmergės ragana

1587 metais Vilkmergės miesto turgaus aikštėje ant laužo buvo sudeginta kepėjo žydo Mejero tarnaitė Agota Jurėnaitė, apkaltinta raganavimu.

Iš kronikų

Naktį Agota, gulėdama ant šiaudų krūvos, ilgai galvojo apie seniūno Taco pasakytus atleidimo žodžius. Jo balso švelnų tembrą. Prisiminė ir virpančio delno, glostančio plaukus, šilumą. Mergina nesuprato, kodėl seniūnas, kilmingas žmogus, atsiprašinėja jos, nusidėjėlės, paniekintos ir apspaudytos tarnaitės, apšauktos ragana. Turbūt ne už tai, kad pakasė burtų maišelį prie žirgyno, norėdama prisivilioti Igną. Tai kodėl?

Ji nieko geriau nesugalvojo, kaip tik kreiptis į Lukšienę, nes teko griebtis šiaudo. Buvo praradusi paskutinę viltį. Ir seniūnas būtų taip pasielges... Juk, atsitikus rimtais bėdai, pagelbėti savo burtais ir užkalbėjimais galėjo tik kerėtoja Lukšienę... Daug kas patyrė jos stebuklingų vaistų galią, sugebėjimą padėti žindvėms, talentą atspėti likimą... Tai kuo ji, Agota, kitokia?! Leidosi Lukšienės užkalbama, savaime suprantama, praše Igno démesio jai...

Likimas pasisuko kita vaga, svajonės dužo, nors ji, Agota, tenorėjo Igno meilės, tetroško auginti vaikučius. Dukra būtų išmokiusi kepti skanius pyragaičius, o Ignas su sūnumi prižiūrėtu žirgus...

Dabar kameroje po žiaurių kankinimų ji nebeturėjo jėgų net ašaros išspausti. Tik atsidusdavo ar vos suaimanuodavo, kai šmirinėjančios pelės išdirašindavo prie jos per arti pribėgti... Atsigėrė vandens ir, giliau išlindusi į šiaudų krūvą, užmigo...

Paryčiui pamatė ant sienos Igną siluetą. Tarsi nežemiška šviesa apšvestą. Agota ramiai žiūrėjo į ją ir laukė, kas bus. Staiga Ignas pasisuko jos pusėn ir nuo sienos ēmė kažką kalbėti. Agota nesuprato žodžių reikšmės, tačiau širdimi jautė, kad Ignas atsiprašinėja, už kažką dėkoja... Mergina taip nudžiugo, kad stryktelejusi nuo šiaudų krūvos klupdama pribėgo prie sienos – paliesianti mylimąjį! Atsitrenkė į mūrą... Vis dėlto jautėsi laiminga. Grįžo atgal. Krito į šiaudus ir, sudėjusi malai rankas, dėkojo Aukščiausiajam už atsiųstą reginį...

Sekmadieninėms pamaldoms vienuolis Herbačiauskas ruošesi itin kruopščiai. Jo pamoksle bus daug perspėjimų apie Vilkmergėje siaučiančias demoniškas jėgas, kenkiančias tikėjimui. Apie šeštono pasiuntinę Lukšienę, išgąsdinusią ponią Žardecką. Apie jos demoniškus kėslus. Apie raganų susitikimų vietas tarp Taujėnų ir Giedraičių valsčių... Apie Igną Bielą, kuris vos nepakliuvo Lukšienei į nagus. Apie sudegusį bajoro Žardeckio žirgyną ir jo kūno negalią. Apie Agotos prisipaži-

nimą dvasiniam teismui...

Kai Herbačiauskas sakė pamokslą, pajuto ne smilkalų, bet sieros kvapą. Pakėlės akis ēmė žegnotis. Žmonės, stebėdami sakykloje karštai besižegnojantį vienuolių, suakmenėjo. Dvasininkas, tramdydamas iñirši, užriko nesavu balsu:

– Tai tavo, Lukšiene, Vilkmergės ragana, darbas! Aš tave sutramdysiu, kaip ir šitą nusidėjėlę Agotą! Ją vesime, ištikimi krikščionys, sudeginti ant laužo, kai bokšto varpas muš pusiaudienį! Ir tai bus visoms raganoms pamoka. Tai bus tikinčiųjų pergalė prieš demonišką aistrą... Viešpatie, padék kovoti su šetono jégomis! Neappleik mūsų! Niekada ne vėlu tēsti Kryžiaus žygį! Niekada!

Vienuolis perbalės nulipo nuo sakyklos ir dinga. Pamaldos tēsesi...

Tą 1587 metų birželio sekmadienį prie bažnyčios ratus paliko daug suvažiavusių kilmingų žmonių. Susirinko į turgaus aikštę ir prastuomenės būrys, atėjo iš tolimesnių dvarų baudžiauinkai su šeimomis.

Turgaus aikštėje iš rąstigalių sukrautas laužas buvo apsuptas žmonių.

Artinosi dyvilkta valanda.

Į kalėjimo kamerą įžengė budelis ir seniūnas Tacas. Duris paliko pravirasis. Agota klūpojo priesais sieną, kurioje naktį matė Igną siluetą.

– Nesiziegok, ragana, – tarė budelis. – Gaji išspera. Pažiūrėk, kaip piktai stebi mane!

– Laikykimės tvarkos, budeli, – tarė seniūnas Tacas. – Padék jai atskelti. Paskui paduok švaraus vandens. Gal atgaus jėgas prieš mirtį...

– Ar Ignas bus? Ar galésiu jį pamatyti? – paklausė Agota.

– Ko dar norési, mergužėle?! Tas Ignas!.. Nusibodo iki gyvo kaulo! Aš ir jį įkiščiau kartu su tavimi į laužą! – rėžė budelis.

Seniūnas, bandydamas švelninti situaciją, pauguodė:

– Agota... Ignas pamisės... Kai grįžo iš miško...

– Iš miško? – nustebo Agota. – Tai... Jis išgirdo mano balsą?

Seniūnas negalėjo jai pasakyti apie ponios Žardeckos įgeidį užrakinti Igną tarnaitės kambarje ir jį saugoti kaip savo akį. Todėl nutylėjo.

– Tai tiek paguodos, – tarė Tacas. – Ruoškis, Agota. Tuoj ateis palyda... Po pamaldų... Turgaus aikštėje... Užlipsi kopėciomis... Ant pakylos...

– Viešpatie! – suaimanavo Agota.

Seniūnas pamatė, jog kalinė netenka amo. Bandydamas gelbėti paskutinius jos dvasios likučius, išsitraukė buteliuką ir į vandens puodelį išlašino kelis lašus skysčio.

– Išgerk, – tarė. – Tau palengvės...

– Kas čia?

– Vaistai, Agota... Valdytojas liepė... Prašė palengvinti tavo kančias...

– Viešpatie!...

Agota išgėrė.

Staiga pasigirdo batų kaukšėjimas.

Sunerimus mergina žvilgtelėjo durų pusėn. Seniūnas suprato jos nerimą.

– Tai jie, Agota. Palyda.

– Man skaudės, seniūne?

– Nežinau, Agota...

Budelis neištėvė ir vėl karto:

– Ugnis privers akis iššokti ant kaktos, ragana!

– Liaukis tu!.. Išivaizduok, Agota, kad ugnis aplėlēs tave kaip motina vaiką. Paglostys savo ranka...

Pro duris įėjo vienuolis Herbačiauskas su keiliais dominikonais.

– Pagaliau! – pergalėsai sušuko vienuolis. – Išmušė tavo valanda, nelaimė! Tavės net tévai išsižadėjo! Tave prakeikė broliai ir seserys, ragana!

– Beprotis jūs, dvasiškas téve! Beprotis!

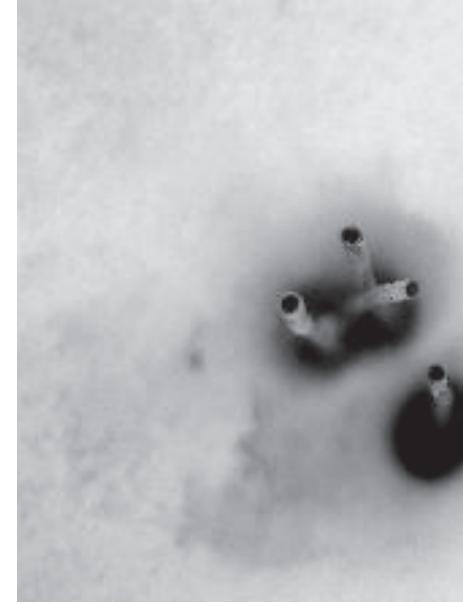
Staiga suskambo bažnyčios varpai. Jų gaudeysis kameroje visus perliejo tarsi šaltu vandeniu.

– Veskitė ją... Laikas...

Dominikonai apsupo Agotą... Vienuolis Herbačiauskas pakrapino ją švēstu vandeniu. Budelis surišo rankas. Palyda susirikiavo į vorą: prieškyje – Herbačiauskas, paskui – seniūnas Tacas, kuris perskaitys valdytojo išaką turgaus aikštėje, tada – Agotą vedantis budelis, o už jo, voros pabaigoje, – lydintys dominikonai ...

***

...Kerėtoja Lukšienė žinojo, kad Agota, sudugusi ugnyje, paukščiu atskris pas ją į miško trobelę...

Herma ir Froditas

Jis susapnavo, kad motinos įsčiose apšlapino Angelo abito kraštą...

Prie placentos stovėjo nuogu užpakaliuku.

Šalia jo kybojo Angelas su didžiuliais paukščio sparnais ir šyposjos.

Jis buvo ilgais, per vidurį perskiptais plaukais. Tokius nešiojo hipiai, kopijuodami Kristų.

Staiga Angelas sunerimo.

Susirūpinimo priežastis buvo motinos dejonė sekmadienio ryta – jai stovint prie garuojančių puodų virtuvėje nukrito dangtis, ir karštas viralas apliejo rankas.

Ji klestelėjo ant taburetės ir susiėmusi pilvą ēmė tyliai dejuoti. Nevilties akimirką motina nusprenādė, kad nenusisekė gyvenimas – jos vyras minkštakūnis, tad turi apžiūrėti ne tris, o visus keturis kampus...

Tuo metu būsimo vaiko tévas iš kito kambario garsiai išsakė užgaidą: nori sūnaus, kuris sektų jo pėdomis! Ji pasižiūrėjo pro virtuvės duris į kambarię sėdintį vyra, palinkusį prie rašmosios mašinėlės. Paraudusiomis akimis ir perkriptu nuo skausmo veidu apmaudžiai prarijo sakinių tarytum atkirti: o aš geidžiu dukters! Nepasakė. Bet jeigu jis liepė jai pagimdyti berniuką, geriau neprieštarauti... Ji vėl sudejavavo. Angelas suprato abiejų norus ir pasielgė savaiip.

Sapne, kaip minėjau, jis piktais pažvelgė į nuogalį, paskui, kai šis iš baimės apšlapino abito kraštą ir tuo įjeidė dvasią, sugriebė jam už pimpaliuku ir nuplėše jį. Tarsi lapus nuo daržovės. Jis pajuto didžiulį skausmą. Tarp kojų iš kiaurymės sruvo kraujas.

Motina suspaudė pilvą virtuvėje ir ēmė garsiai vaitoti. Tévas, pašokęs nuo rašomojo stalo, drebančiomis rankomis paskambino greitajai.

Tačiau jis motinos įsčiose jau keitė išvaizdą: iš berniuko virto mergaitė.

Kartą motina jai mažai papasakojo apie šį nutikimą virtuvėje. Ji iki galo nesuvokė to baisaus žodžio, atskridusio iš tévo lūpu, reikšmės, tik pagalvojo apie mamos skausmą, kai ją apšutino garai.

Paskui, gal trylikos metų, staiga skaudžiai prisiminė tą baisų sapno virsmą ir motinai papasakojo, kai buvo iš tiesų... Tapo persimainėle, kai susiejo tévo ir motinos norus. Ji nesmerkė Angelo poelgio, tačiau pagalvojo, kad gimė nei šiokia, nei tokia mergaitė.

Sykį įdėmiai apžiūrėjo savo liesą spuoguotą veideli, vos išsišovusias krūtis ir suprato, kad ji – hermafroditas. Per gimtadienį tévę paprašė ją vadinti Hermos vardu.

Tévas, numojęs ranka, sutiko, atseit pasisiuskit. Juk jis laukė pasekėjo. O ji – motinos vaikas.

Herma tikino motiną, kad tokiu būdu Angelas atkeršijo tévui, nes jis jos nemylėjo. Moteris stebėjosi dukros ižvalgomis, tarsi ši iš šalies būtų mačiusi kino filmą ir atpasakojusi jo turinį.

Paskui Herma ēmė analizuoti savo vaikystės poelgius ir suprato, kodėl nemėgo mergaičių ir lėlių, kodėl ją traukė dviraciamai ir sklandytuvai. Kodėl atsisėdusi šalia tévo rašmosios mašinėlės, stebėdama jo pirštus, liečiančius klavišus, slenkantį popieriaus lapą, besisukančią juostelę, pajausdavo ramybę.

Herma duso nuo mokytojų reikalavimų ir moti-

nos nuogąstavimų. Ji draugavo su berniukais, išstypusiais paaugliais. Su jais žaidė futbolą, imtynes, ēmė rūkyti, vagiliauti iš sandeliukų... Susipyko su kaimynais, kurie ją įtarinėjo organizuojant vagystes.

Motina griebėsi už galvos. Tévas iškaršė kailį. Ji nebenorėjo gyventi. Sugalvojo, kad padegs gimtuosius namus... Paskui pabėgs į pasaulio kraštą...

Laimė, sapne atėjo Angelas. Jis šyposjos kaip tada, prieš nelemtąjį virsmą.

Angelas parodė juodą klasės lentą, ant kurios užrašė žodžius: „Kelio ieškok čia“ ir padavė Hermai kreidos gabalėli.

Vėliau Herma išstojo į dailės mokyklą. Ir pamatė sapne regėtą juodą klasės lentą.

Pirmas susitikimas su juo – *alter ego* – buvo graudžiai gražus: prie lentos stovėjo jos antrininkas – sapno berniukas su atskišusiu pilvuku. Suvyriškėjės, garbanotais, ilgais perskiptais plaukais. Užraše ant lentos lemtingus dainos žodžius: „Mes esame čia! Nes mus čia atsiuntė angelai!“

Herma per pirmajį pasimatymą jį pavadino Froditui.

Jis neprieštaravo.

Abu pabėgo iš dailės mokyklos ir klajojo visą vasarą. Miegodavo šieno kaugėse ir valgydavo, kas pasitaikydavo po ranka. Paskui pasiskolino palapinę.

Jie turėjo gitarą ir degtukų. Virė arbatą ant laužo. Jis kūrė dainas. Ji pięsė eskizus.

Kartą smėlio nuošliaužoje jie užrašė savo vardus: Herma + Froditas = meilė!!!

Prieš miegą prašydavo žvaigždžių lietaus, o vėisiais rytmeciaiš prausdamiesi stebėdavo savo supanašėjusių liesų kūnų kontūrus, susiliejančius į vieną šešėli...

Rudenipop, išsibuciavę ir išsiglamonėję, Herma ir Froditas gržo į miestą. Juto juos lydinčius įtarius žvilgsnius.

Herma laukėsi.

O Froditas gavo šaukimą į kariuomenę. Jam sukako aštuoniolika.

Vieną lietingą vakarą ant šaligatvio jiedu pamatė ilga raudoną slieką, ištisu si skersai plytelius.

Kažkodėl jis buvo perskiptas per pusę, ir ta atskirtoji dalis nevalingai trūkčiojo.

Herma pajuto baimę ir pažiūrėjo Froditui į akis...

Permiegojo kažkokioje landynėje.

Tai buvo paskutinė kartu praleista naktis.

Sapne Herma laukė Angelo.

Tačiau jis vėlavo.

Froditas išvažiavo į kareivų šaukimo punktą. Iš ten – į savo pulką.

O Angelas sapne pagaliau atsiuntė Hermai vaiko atvaizdą su ilga uodegėle.

Herma pasijuto esanti trūkčiojanti slieko dalis.

Kitą dieną ji su motina nuėjo į ligoninės akušerijos skyrių...

10 Kūryba

Gasparas ALEKSA

Kelionė be pabaigos

Gyventi draudžiamu užmiršti

Lietuvių rašytojai retai palieka nuoširdžių testamentinių tekstu skaitytojams ir sielos bičiuliams. Jurga Ivanauskaitė paliko. Ne vien knygas, straipsnius, paveikslus, giliai atmintyje ištrigusi įstabios asmenybės išpūdį...

Dažnai mintimis grįžtu į akimirkas, kai teko būti Jurgos bendraminčiu, veikti kartu, patirti džiugį laimėjimui – kaip tada mums, Lietuvos fondo „Tibetas“ ir organizacijos „Tarptautinė amnestija“ Vilniaus grupės nariams ir rėmėjams, atrodė.

Tačiau laikui tirpstant begalybėje vis rečiau iškyla Jurgos šypsena, īsiminta atsisveikinant Antakalnio gatvėje po išpūdingų piketų dėl Tibeto sąžinės kalinių 1994 m. vasarą.

Kas Jurgą skatino ginti tolimoje šalyje gyvenančius žmones? Ginti drąsai ir užtikrintai. Net suaukiant galingos Kinijos valstybės tuometinio vicepremjero ir užsienio reikalų ministro Qian Qichenio vizito planus Lietuvos.

Po šio svečio apsilankymo Jurga rašė: „Man gėda gyventi šalyje, kurią valdo mankurtai.“

Ar Lietuvos valdžia buvo pajęgi Jurgą suprasti?

Ko reikėtų neužmiršti bandant atsakyti į aktualų klausimą: „Ar šiandien Lietuvos pilietis, formuojamas reality politic žiniasklaidos, gali išlikti doras žmogus?“

Intelektualų požiūris kartais svarbus visuomenei. Tibeto klausimas anuomet buvo, o ir šiandien yra tam tikras piliečių sąžinės laksuso pierėlis. Nuo 1949 m. kinų okupaciją kenčiančiame Tibete gyvieji žmonių fakelai siuntė ir siunčia mums laisvės ištroskusių žmonių žinią.

Jurgos širdis jautriausiai priėmė šią žiaurią neteisybę: „Tibeto tragedija nepaprastai ryškiai atspindi visos XX a. istorijos esmę – tai, kas prasidėjus okupacijai tame vyko ir tebevyksta, yra dvasinės laisvės kova su prievara, Išminties, kurią iškelia širdis, kova su paversto proto žinomis, taurios individu vertės kova su gyvuliskais minios instinktais, idealizmo kova su cinizmu, tikėjimo aukščiausiaja žmogaus paskirtimi, kurios link veda dvasinio tobulejimo kelias, kova su aklu vergavimu daiktui, keliaklupsčiavimu prieš materialinę gerovę.“

Atrodytų, visi žinojome apie kraštutinę lietuvių protesto prieš sovietų okupaciją formą – susideginusius Romą Kalantą, Stanislavą Žemaitį, Rimantą Daugintį ir kitus. Bet skeptikai – jų pakanka ir šiandien! – išgirdę šias pavardes, pagiežingais veidais skubėdavo kuo toliau nuo piketuotojų dėl Tibeto nepriklausomybės.

Mes – žemės druska

Ar žvelgiu į lygius baltus laukus, kuriuose po tirpstančiu sniegu atgyja ryškiai žali žiemkenčių daigeliai, ar džiaugiuosi ciksinčių žilių balseliais, pranašaujančiais pavasarį, jaučiu, kad vis sunkiau išvyti iš samonės gelmių skaudžias mintis apie Žmogų ir Pasaulį, apie trumpą kelionę nuo gimimo iki mirties, apie kelionę be pabaigos – iš mirties į plaplaptį, gyvą žmogaus esybėje, neapsakomą žodžiais.

Dalis žmonių pavargo nuo laisvės, kurioje – viena ar kita forma – bandoma „užrakinti“ tiesa. Tai pavertė mūsų burnas nebylémis, ir mes baigiamo pasiklysti menkaverčių daiktų bei tariamų malonumų pasaulyje.

Pernai rudenį Šventojoje Žemėje, klausydamas kunigo dr. Viliaus Sikorsko pamokslo ant Palaiminimų kalno netoli Kafarnaumo, vėl prisiminiau Jurgą ir jos nespėtą īgyvendinti svajonę aplankytį Sventąją Žemę.

Istrigo kunigo žodžiai: „Lietuvoje nebus laisvės, kol nebus tiesos.“

Jurga tiesos ieškojo ypač skaudžiai, atvirai, godžiai. Pamenu, kaip smerkė tuometinės šalies valdžios poziciją: „Kai Dievas nori nubausti žmogų, jam atima atmintį. Nežinau, ar Lietuvos vadovai laiko save Dievo nubaustais, bet atmintį jie yra prarađę. Tad norėčiau jiems ši tą priimti. 1989-ujų pavasarį Pekine, Tienanmenio aikštėje, buvo išzudyta tūkstančių tūkstančiai žmonių. Jaunų žmonių, kaip ir Vilniuje, prie televizijos bokšto, 1991-ujų sausio 13 d. Į Pekine, ir Vilniuje laisvės kovotojus žudė tokie pat, to paties komunistinio režimo tankai ir kalašnikovai. Tačiau valstybės, kurios aukos skaičiuojamos milijonais ir rankos nuolat suteptos nelktų žmonių krauju, ministras pirmiausia kviečiamas padėti vainikus ant Lietuvos kankinių kapų. Ar gali būti didesnis cinizmas – budelis prie nužudytyų kapų.“

Tai buvo taip seniai...

Dabar nukankintųjų ir sąžinės kalinių daug daugiau. Ir ne vien Kinijoje.

Skausmo upė tvinsta.

Kodėl pamiršome Jurgos klausimą: „Ar ne tą patį spengiantį pasaulio abejingumą ilgus dešimtmiečius kentė ir Lietuva?!“

Pasaulis turi ne vien fizinę, bet ir dvasinę plotmę. Šioje ir vienas lauke – karys! Jurgos pozicija jau tada susišaukė su Palaiminimų kalne pasakytu Jėzaus Kalno pamokslu: „Jūs žemės druska. Jei druska nustotū sūrumo, kuo gi ją reikėtų pasūdyti? Ji niekam netinka, ir belieka ją išberti žmonėms sumindžioti. Jūs pasaulio šviesa. Neįmanoma nuslėpti miesto, kuris

pastatytas ant kalno. Ir niekas nevožia ryku degančio žiburio, bet stato jį į žibintuvą, kad šviesą visiems, kas yra namuose. Taip tešviečia ir jūsų šviesa žmonių akivaizdoje, kad jie matytų jūsų gerus darbus ir šlovintų jūsų Tėvą danguje“ (Mt 5, p. 13-16).

Ko bijo galijotai?

Kinų liaudies patarlė sako: „Geriau uždegti žvakę, nei keikti tamšą.“

Tą atmininį 1994 m. birželio 30 d. 18 val. aštuoniolika Lietuvos idealistų, tikėdami žmogaus teisių universalumu ir būtinumu jas ginti, norėdami atkreipti pasaulio visuomenės dėmesį į sąžinės kalinius Kinijoje, stovėjome prie Antakalnio kapinių ir laukėme jau minėto vicepremjero Qian Qichenio su palyde.

Turėjau peticiją, patvirtintą Lietuvos žmonių parašais, – prašymą peržiūrėti sąžinės kalnio Jam-palo Monlano bylą. Ši tibetietių buvome *isisūniję*, jis tuomet jau aštuntus metus kalėjo už Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos vertimą į tibetiečių kalbą.

Šalia iėjimo į kapines laikėme plakatą: „Laisvę sąžinės kaliniams.“ Jurga stovėjo prie plakato su Dalai Lamos portretu. Virš mūsų būrelio plevėsavo Tibeto vėliava ir plazdėjo transparantai, raginantys išvesti okupacinę Kinijos kariuomenę.

Pirmieji pasirodė Lietuvos kareivėliai su vainikais, skirtais Sausio 13-osios aukoms. Juos ant kapų turėjo padėti Qian Qichenis. Paskui prie kapinių vartų išdygo žurnalistai ir rusiškai kalbantys kinas, jo žodžiaisiai tariant, komandiruotas iš Maskvos. Nutaisęs malonią veido miną, jis teiravosi, kas mums vadovauja, kas pasamdė, įtikinėjo, jog esame suklaudinti. Pavaikščiojės po kapines, vėl prisistatė, vadino mus draugais, aiškinino, kad mūsų piketas pažeidžia demokratiją, kad visokie piketai pasaulyje nebemadingi ir pan.

Visiems buvo aišku, kokiai tarnybai atstovauja šis žmogus.

Kinijos pareigūnas, įsitikinęs, jog esame „beviltiški“, greta budintiems policininkams siūlė piketo dalyvius išvaikyti. Mūsų fotografas ant kalvos laukė, kada atvyks *draugas* Q. Qichenis, kad jų nufotografuotų protesto akcijos fone.

Ilgokai trypčiojės rusiškai kalbantys kinas, galutinai nusivylęs, paliko mus ramybėje ir su jų lydinčiais pagalbininkais labai supykęs išvažiavo. Lyg burtų lazdele mostelėjus, Lietuvos kareivėliai išsinės *draugų* vainikus. Ilgokai laukėme: gal vis dėlto pasirodys iškilmingoji svita. Nepasirodė. Neišdrėjo.

Salomėjos JASTRUMSKYTĖS iliustracija Juokas pro ašaras

To paties vizito metu neapsieita be humoro. Žinojome apie draugo iš didžiosios valstybės planuojamą susitikimą su tuometiniu ministru pirminku Adolfu Šleževičiumi. Tad nuvykome prie Vyriausybės rūmų ir su plakatais išsirikiavome abipus jėjimo. Delegaciją lydintys specialistai, supratę, kad policininkai mūsų neliečia ir kad *draugui* Qian Qicheniui vargai pavyks išvengti susitikimo akis į akį su mumis, pakeitė taktiką, pradėjo gudrauti, atsisakydami orumo. Mes buvome pasiryžę jiems nenuspējamu būdu įteikti peticiją su parašais ir tą akimirkā įamžinti nuotraukoje. Juk pasaulio galingieji ir šiandien labiausiai bijo viešumo. Tokia nuotrauka, išplatinta pasaulyje, būtų buvusi galingas ginklas.

Laukėme įtempę ausis ir akis. Mūsų buvo gal tik dvidešimt, o Vyriausybės rūmai dideli ir jėjimų į juos – ne vienas...

Tiesą sakant, nelabai tikėjome, kad galingos valstybės atstovas i priėmimą pas ministrą pirminką eitu pro užpakalines duris. Bet vis dėlto keli piketuojai nuskubėjo ir prie to jėjimo.

Mums jau pažystamas kinas vaikštinėjo pirmyn atgal. Gedimino prospektu einantys žmonės, pamatę mūsų plakatus ir Tibeto vėliavą, pradėjo būriuoti. Policininkai vaikščiojo šalimais, akylai stebėdami besirenkančiuosius, ir su kažkuo nuolatos kalbėjosi telefonais.

Delegaciją vežė automobiliai atlėkė žaibo greitumu ir sustojo po centrinio jėjimo tilteliu. Qian Qichenis bėgte įbėgo į pastatą šoniniai laipteliais, kad tik išvengtų akistatos su tiesą liudijanciais plakatais.

Žmonės, pamatę strimgalviais lekiančius svečius, pradėjo ploti ir juoktis.

Šiandien už tokius piketus tikrai neišvengtume bausmių, būtume užtampytų po teismus.

Iš Jurgos interviu

Eltos korespondentui Gyčiui Marcinkevičiui 1994 m. Jurga atsakė į klausimus.

Kaip ir kada Jūsų grupė susibūrė?

Viskas prasidėjo nuo fotografo Pauliaus Normanto, kuris daug keliavo po Tibetą ir nutarė, kad tokia grupė būtinai turi būti ir Lietuvoje. Jis įpareigojo mane ją suburti, aš pakviečiau keletą žmonių, ir mes oficialiai įteisinome įstatus. Iš pradžiajų jokia veikla neužsiėmėme. Buvo surengta keletas fotografijos parodų, išspausdinta publikaciją, bet man neatėjo į galvą dar ir piketus organizuoti, nors aš mačiau tokias akcijas Amsterdamе, Berlyne ir kitur. Grupės nariams tai taip patiko, kad jie nuolat reikalauja reng-

ti piketus. Tada jiems sakau, kad pasikonsultuosiu su Dalai Lama, pasėdėsiu prie jo nuotrauką ir atsakysiu.

Kas sieja Tibeto rėmimo grupę su „Amnesty International“?

Mūsų idėjos sutampa. Grįžusi iš Daramsalos, buvau pasiryžusi kažką daryti, bet aplinkiniai pasirodė absoluciūcių abejingi. Siūliau susiburti menininkams, bet jiems tai pasirodė visai neįdomu – jie sėdi Rašytojų sajungos kavinėje, geria ir galvoja, kad neverta eiti piketoti prie Kinijos ambasados. Tada man paskambino „Amnesty International“ astovas Lietuvoje Gasparas Aleksa ir pasakė, kad imamės veiklos („Lietuvos rytas“, Nr. 141, 1994-07-21).

Sąžinės kaliniai

Politinis kalinys, monsinjoras Alfonsas Svarinskas, dalyvaudamas Lietuvoje besikuriančios „Tarpautinės amnestijos“ susirinkime Rašytojų sajungos klube, pasakojo, kaip jis iš sovietinio lagerio gelbėjo šios organizacijos grupę, veikianti JAV. Grupės nariai surinko 35 tūkstančius žmonių parašų, reikalaujančių sąžinės kalinių paleisti iš lagerio, ir laiskais tiesiog užpyle tuometį SSRS vadovą Michailą Gorbačiovą.

Kas gyveno okupuotoje Lietuvoje, gerai supranta, jog tie laiskai tikriausiai nepasiekdavo genseko.

Tačiau grupė buvo aktyvi ir sugebėjo JAV prezidentui Ronaldui Reaganui, besiruošančiam oficialiam vizitui į Maskvą, įteikti laiską apie savo globojamą sąžinės kalinį. Neoficialaus ir draugiško pokalbio metu R. Reaganas užsiminė M. Gorbačiovui apie lageryje kalintų kunigą. Pasak A. Svarinsko, M. Gorbačovas paklauso Amerikos prezidento: „A vam nužen etot ksionz? Berite... pažalusta.“

Štai taip monsinjoras A. Svarinskas „Tarpautinės amnestijos“ 48-osios grupės JAV pastangomis iš sovietinio lagerio buvo paleistas keturiai su puse metų anksčiau. Tačiau teisės gyventi laisvali negavo – iki gyvenimo pabaigos buvo ištremtas iš SSRS.

Kai A. Svarinskas nuvyko į JAV, juodaodžiai amerikiečiai, jo gelbėtojai, nesitvėrė džiaugsmu – glebėščiavo kunigą, šoko ir dainavo.

Lietuvoje „Tarpautinės amnestijos“ grupę tuojo po Sausio 13-osios įvykių įkūrė poetė Daina Pranciškietė. Mums buvo patikėta globoti ir ginti Kinijos sąžinės kalinius.

Daugumai iki šiol nesuprantama šios organizacijos veikla. Todėl paaškinsiu. Tai nepriklausomas pasaulinis paprastų žmonių judėjimas, neremiantis jokios vyriausybės nei politinės santvarkos, nekojovantis su jokia politinė organizacija. „Tarpautinė amnestijai“ terūpi ginti žmogaus teises, nepaisant valdžios ideologijos ar nukentėjusių įsitikinimų. Organizacija siekia išlaisvinti visus sąžinės kalinius, uždarytus kalejimuose dėl politinių pažiūrų, etminės kilmės, lyties, odos spalvos ar kalbos, jei tik jie patys nenaudojo smurto ir jo neskelbė.

J. Ivanauskaitė ir jos įkurtas Lietuvos fondas „Tibetas“ buvo aktyvus mūsų partneris.

Bendrystė be žodžių

Su Jurga buvo labai lengva bendrauti. Ji nemėgo tuščio pliauškėjimo. Vienas kitą suprasdavome be didelių šnekų.

Mūsų piketuose, be J. Ivanauskaitės, dalyvaudo P. Normantas, žurnalistė Gordana Gonzales. Vėliau į veiklą noriai įsitraukė rašytojai Birutė Marcinkevičiūtė, Benediktas Januševičius, Raimondas Kašauskas, mus rėmė žurnalistas Rytis Juozapavičius.

Jurga su savaja grupe mielai dalyvaudavo ne vien akcijose dėl Tibeto laisvės, bet ir renginiuose, smerkiančiuose vaikų, sąžinės kalinių žydynes, „dingimus“ be žinios Kolumbijoje, Turkijoje, Venesueloje, Irake.

Tada organizavome nemažai renginių, kad greičiau būtų panaikinta mirties bausmė.

Laisvė – universalus kiekvienos tautos siekis.

Tiek Tibeto vienuoliai, tiek ir pasauliečiai susidegindami reikalauja to paties – sąžinės laisvės ir pasaulio dėmesio.

Krikščionims savižudybė – nepriimtina protesto forma, bet suprasti didžiulę pasiryžėlių nevilti ji netrukdo.

Sąjūdžio pabudinti, gindami savo laisvę ir neprieklausomybę, jausdami kitų tautų palaikymą, mes stengėmės ne vien užstoti kitus, bet ir įveikti baimę. Pasaulio žmonių paramos neturime užmiršti. Tai teikė mums stiprybęs.

Pamenate, kaip džiaugėmės, kai Islandija pirmoji pripažino mūsų atkurtąjį Neprieklausomą valstybę? Tokia maža šalis... Tačiau išdriso! Kol tylėjo visos didžiosios...

Dažnai svarstau: kodėl šiandien bandoma iš mūsų atminties ištinti daugelį šventų dalykų? Kodėl, tarkime, prisimenant 1991-ųjų Sausį, per televiziją rodomyse dokumentiniuose filmuose išskirpti vaizdai apie aukotas prie Parlamento sv. Mišias? Juk tada ne vien dainos, bet ir kolektyvinė malda vieni-jo žmones.

Saugau tų akimirkų nuotraukas, dienoraščio ištraukas...

Man ypač brangus 1991 m. sausio 14 d. dokumentas, gautas ryte, tuoju po Sausio 13-osios žudynių. Jis atkeliao iš Londono, iš „Tarpautinės amnestijos“ būstinės. Organizacija skubiai nusprendė ginsianti lietuvių laisvės sieki – 1,3 mln. jos narių iš 150-ies pasaulio valstybių siuntė tūkstančius laiškų, faksų, telexų ir telegramų ponui M. Gorbačiovui ir jo bendram, smerkdami smurta, rengė demonstracijas ir piketus prie Sovietų Sajungos ambasadą.

Mūsų sielos skrenda atsilikusios

Bėga laikas, užaugo nauja lietuvių karta, keičiasi mūsų papročiai, vis sunkiau tampa ištūkti iš kasdienybės pinklių. Šiandien žmonės visą dėmesį ir pastangas skiria nuolatiniam pinigų stygiui įveikti, darbo pateikoms, pigesnių produktų „medžioklei“...

Vis dėlto derėtų prisiminti mokytojo Eckharto perspėjimą dėl pagundų. Jis pataria svarstyti ne apie tai, kur mums būti ir ką veikti, o labiau rūpintis, kaip būti.

Visuomenėi, kuriai svarbu tikta konkretūs dalykai, tik aukšas ir sidabras, visuomenėi, kuri nepakanti paslapčiai, sunku iš ryškių dirbtinės šviesos ekranų žengti į sielos pasaulį, teapšvestą menkutės žvakelės.

O visų sunkiausia, matyt, suvokti, kad mūsų gyvenimas – kelionė be pabaigos.

J. Ivanauskaitė tą suvokė.

Paskutinėje savo kūniškojo gyvenimo sustojimo aikštélėje, prikalta ant sarkomos kryžiaus, Jurga bando įminti kančios paslapčių.

„Viršvalandžiuose“ ji rašo: „Noriu mutapti stačias – Kryžiaus kelio stotis, kur visą kelią Golgoton kėstų moteris, o Kristus ją tik prilaikytų, nusluostytų kruvinu prakaitu pasruvuusį veidą, padėtų nešti kryžių.“

Jurga nedėjavo dėl kūno silpnumo, kai žemiskasis laikas nesustabdomai ēmė tirpti, bet liudijo sielos kelionę per kančią ir nušvitimą į retam tepasiemiamą harmoniją tarp Dievo ir Žmogaus.

Ši moteris asmeninę kančią pasitiko kaip dovaną ir išbandymą, tarytum nesąmoningai visą gyvenimą jos būtų ieškojusi.

Gal mano žodžiai pasirodys žiaurūs, bet kelionėje į Amžinąją Tėvynę didesnių ar mažesnių kančių tikriausiai retas kuris išvengsime. Neišvengė to nė Jurga. Tačiau svarbiausia, kad ji, šalindamas dvasinio materializmo, ieškojo kelio vidun į save. Jurga gerbė ne tik krikščionybę, bet ir kitas religijas. Ji jomis žavėjosi. Vis akivaizdžiau patirių jos ištarmės tiesą: „Šiuolaikinėje visuomenėje laimi tai, kas veda žmogų tolyn nuo Aukščiausios tiesos, kas pakeria net menkausią tikėjimą jos buvimui.“

O juk turėtų būti antraip. Bet gal dar turime trupinė laiko atsitokėti?

12 Kūryba

Kristina PODERYTÉ

... šakos paremia dangų

Pagrindinis Viktorijos Daujotytės ir Marcelijaus Martinaičio literatūrinių laiškų ir pokalbių knygos „Sugrįžęs iš gyvenimo“*, pristatyto 2013 m. knygų mugėje, motyvas yra sugrįžimas: su kamasi amžinajame prieities ir ateities rate ant „nematomomo literatūros suoliuko“ (M. M.: 19), kalbama „apie laiko nostalgiją, apie grįžimą į savo laiką, kurio vis mažėja.“ (M. M.: 20). Profesorė V. Daujotytė klausimais rašytoją ragina paieškoti kūrybos ir savos tapatybės ištakų, skatina permąstyti Maironį, Donelaitį, Paulių Širvį ir kitus literatūros didžiuosius, žadina rašytojo atmintį apie vaikystės namus, Paserbenčio žmones, išnyra M. Martinaičio kūrybos apžvalgos ar analizės fragmentai, stengiamasi iškelti, pamatyti ir parodyti kūrybos antropologinių aspektų, samprotaujama apie dabartinę literatūrinę situaciją, meno kokybę. Pati autorė dažnokai pasislėpusi už tų paklausimų, paraginimų, nors viena, rodos, vyksta Žemaitijoje: ten gimsta ir klausimai, ir jos pačios prisiminimai apie savo gentį, kalbą, žemę. Žemaitijos kraštas autorius jungia, sielų bendrystė teikia pasitikėjimo vienas kitu, tad ir atsižerimai drąsus, tarsi savaiminiai. Gerai išžiūrėjęs į tekstų mąstymo vingius ir nepažindamas žmonių, gali imti juos charakterizuoti, o pažiūstantis gali rasti tas pačias mąstymo struktūras kaip kritikoje ar poeziuje, tą patį gyvenimo pulsą, perteiktą publicistine kalba. Kalbos maniera, intonacijos ir temos skeleidžia rašančiųjų asmenybų invariantus, nardina jų sąmonės gelmėn, kurios šaknys giliai žemėje, o šakos „paremia dangų“. Jų sąmonė čia tampa pasaulio centru, joje kultūrinis ir literatūrinis gyvenimas įvairiais būdais perkuriamas ir paleidžiamas į pasaulį kaip tipiškas, universalus. Autoriai priima vienas kito pretenzijas, „nukrypimus nuo temos“, geba vieną kitą išgirsti, nors kalba skirtinės dialektais. Nuomonės ir manymai kuria kultūrinę, literatūrinę, etninę Lietuvos situaciją, jos raidą ir dabartines tendencijas.

Laiškus pagyvina ir dabartiškumo teikia intarpai apie nepasitenkinimą „savarankiškomis“ kompiuterio korektūromis, kai pradanginami tekstai, datos, pakeičiamas šriftas... Literatūrskumą pagilina M. Martinaičio eileraščių citatos. Kai kurie laiškai ižengia į esę teritoriją.

Antrojoje dalyje perpublikuotas pokalbių ciklas „Prilenktas prie savo gyvenimo“ (1998) akademiskesnis nei „Sugrįžęs iš gyvenimo“, nes Jame daugiau baigtų atsakymų ir pamastymų. Istorijos ar mintys kartoja, kelintą kartą perpasakotas vienas ar kitas faktas igyja mitinį pavadalą, nes išsitrina laiko ir erdvės tikslumas, nukrinta nereikšmingos įvykių detali, atsiranda simbolinė kalba. Ankstesnės knygos tapsmas sudėtine antraja dalimi – sąmoningas ar nesąmoningas raginimas ir skaitojui iš laiko perspektyvos permąstyti istoriją. Apie tėvų žemę, papročius ir kalbą didieji mūsų kultūros žmonės kartais samprotauja kaip „paskutiniai duonos valgytojai“, kartais kaip kritikai, literatūrologai, kartais – kaip paprasti žemaitciai.

Atnaujintose M. Martinaičio „Kukucio baladėse“, išleistose 2012 m. pabaigoje, ir knygoje „Sugrįžęs iš gyvenimo“ juntamas tas pats poetinis mąstymas. M. Martinaičio poeto sąmonė – modernios ir mitinės sąmonės lydinys. Modernumas – užmiršta

sena. Mitinė sąmonė neprisiriša prie konkretaus erdvėlaikio. M. Martinaičio vaizdinė kalba išauga iš Paserbenčio kaimo ir Žemaičių plentu nusidriekia per visą pasaulį, per visą žemę ir dangų, šiapus ir anapus. Kalba yra gyvybė, o gyvybė nėra gyvujų nuosavybė. Tai taškas kosmoso, jis cikliškai mirties ir giminio rate besiskaidydamas ir besijungdamas palaiko pačią gyvybę. Ji īgauna formą ir pasirodo žmogui, o šis bando tą vaizdą įženklini, kad būtų jam suprantamas ir aiškus, kad žmogus jautusi saugus. M. Martinaičio kalba peržengia Lietuvos teritoriją. Tai nėra asmeninės patirties, išgyvenimo perteikimas. Gimtoji kalba – tik priemonė kolektivinės sąmonės vaizdams, pasirodantiems sąmonės šviesoje, aprašyti. Žodis virsta vaizdu arba vaizdas įžodinamas, bet pasaulėjauta pagoniška: visa gyva, visame kame yra gyvybė, krutėjimas, judėjimas, augimas arba nykimas vyksta permanentiniame laike.

Mitiniame M. Martinaičio baladės vaizde ne viską galima paaškinti „sveiku“ protu, bet pojūčiams – tai savaike suprantami dalykai. Potekstės vaizdai – pirminiai pasąmonės vaizdiniai. Pasaulio sąmonės ir pasąmonės vienis įdėtas į žmogų. Pasaulis atsirando gimus sąmoningajam „as“. Kol žmogus nemačia savęs, nebuvuo ir pasaulio. Jis pasirodė tada, kai žmogus ēmė sąmoningai skirti save nuo gamtos, kai save dangų iš žemę ēmė verti pagal pasikartojančius gamtos reiškinius, ciklą. Iš žmogaus, kaip ir iš pasaulio, kyla galvojimas ir gyvenimas, tylėjimas ant pasaulio slenksčio arba mintijimas iš anapus, o gal ir niekad neišėjus ten, nes pasaulis, nors ir opozicinis, ambivalentiškas, yra darnus sambūvis vienyje, viename vienio kūne. Pasaulio / Dievo balsas sklinda kaip kalba, žodis, kuriantis gyvenimą per konkrečius objektus, su tais objektais suaugęs. Kai sąmonė nepajégia suvokti santykį AŠ-TŪ, AŠ-AŠ, AŠ-TAI, spragas užpildo vaizduotę, kad žmogus pasijustų saugus savoje žemėje. Kukutis siekia pažinimo, jungdamas realius ir išgalvotus objektus, išnirančius jo sąmonės šviesoje. Personažo kūrybinė energija veikia pagal energijos tvermés dėsnį – ji iš niekur neatsiranda ir niekur neišnyksta, tik transformuoja. Veikėjas belytis ir bekūniš, pasirodo įvairiai pavidaus, jo gyvenime vyrauja dinaminė įtampha, skaitytojas tarsi trileryje verčiamas patirti nuolatinę nuostabą „kaip tai gali būti?“, žvelgti į gyvenimą filosofiskai. Ir personažo gyvenimas turi „subžanrus“: filosofinių, kriminalinių, nuotykių ir mistinių. Kukutis vienu metu yra sociume ir užribyje, kaip ir pats rašytojas: gyvena bendo meninė gyvenimą, bet retkarčiai turi pabėgti į savo archetipinę vienatvę Vanagineje, į gamtą, nes „ne visada norišas plėsti nuo savęs, rodyti, kas ten viduje, ar neįsimetęs puvėsis, ar dar sveikas kamienas“ (p.116).

M. Martinaitis yra palyginės save su Kukuciu. Nesutiki negalima, tik reikia nepamiršti ir K. B. iš rinkinio „K. B. Itariamas“ (2004). „Sugrįžimuose“ einama K. B. mąstymo kryptimis, „Prilenktas prie savo gyvenimo“ – Kukucio gyvenimo „postilė“.

Naujajame rinkinyje šešios naujos Kukucio baladės papildo istoriją – pavyzdžiui, vietoj Žuveiliškių atsiranda Kukutynė, kitos beveik visos perturtos, bet neišjudina gyvenimo pamatų, pasaulio struktūros, tik kai kur sumodernina archaišką žen-

maitį žemdirbį. Pasakojimas īgauna tikslumo, rišlumo, inteligencijos, tekstu raška kai kur gražesnė, bet pats personažas nė kiek nepatobulejo. Jo pasaulio centras kaip buvo, taip ir liko medinėje kojoje, nutrauktoje kojoje arba jos pakaitale – naujai atsiradusime *ramente*, kurį skauda Kukucio namuinos, troboje su visu pasauliu, visu vieniu. Kitaip sakant, pasaulėkūra vyksta kamerinėje sąmonėje pagal mitokūros principus, pasaulio modelį. Dinaminė įtampa tvyro tarp necivilizuoto kaimo ir miesto kultūros. Nauja baladė „Kaip Kukutis buvo globalizuojamas“ baladžių poemą jungia su „K. B. Itariamas“. Vienoje ar kitaip vietoje tik epizodiškai susiduriaama su civilizacija, o šioje personažas civilizacijos yra apdorojamas, atsiranda nauja, su pirmokyščiu Kukuciu nesusieta Europos Sąjunga. Taigi jis peržengia jau seniai skaitytojų ir kritikų nustatytas erdvėlaikio ribas. Jis gal netgi modernesnis nei K. B., nes pastarasis veikia priešeuropeinėje nepriklausomoje Lietuvoje.

Baladėse Kukutis turi „šeimą“: kuprotą dukrą, seną Kukutienę, bet teritorija ir laikas neapibrėžti. Jo giminimo ir mirties datos nėra kaip nustatyti. Kukutis buvo tada, kai dar nieko nebuvavo. Amžiaus parametrai sutampa su kosmoso amžiaus ir erdvės parametrais. Personažo sąmonė sutampa su pirmine kosmoso medžiaga, kuriančia save. Kukutis yra kosmoso sąmonė, kuri pamato išnyrantį pasaulį.

Kita vertus, jis yra gyvas žmogus: žemdirbys, mužikas ir menininkas, bohema. Į Kukucio kūną idėta kūrybiška ir nuodėminga dvasia. Kukutis tarsi kinematografininkas suka apie save spalvotą filmą, ryškiai fotografuojasi, archyvuoją nuotraukas, kaip metraštininkas – dokumentus, t. y. pats chronologiniame laike fiksuoją savo istoriją, bet ji per kartotę ir ritualų praranda laikiskumą bei konkrečią erdvę ir tampa mitine. „Tai niekados neivyko, bet tai yra visados“, pasak Karoly'o Kerenyi. Tieki žemdirbio, tieki menininko pozicija artima sūnaus palaidūno pozicijai. Keliautojas ir asmeninės istorijos kūrėjas klajoja po svetimus kraštus, bet nuolat sugrįžta į savo paties ištakas, pasaulio pradžią, į mirties ir giminio tašką, išnyksta Jame, numiršta, o atgydamas skaidosi ir iškeliauja į visas keturias pasaulio šalis kaupti naujos patirties, rodyti ir rodyti pasauliui. Kukucio inteligencija ir mužkiškumo priešprieša išryškėja naujose baladėse ir sezone – fražių, žodžių ar posmų jungtyse.

Kukutis ne tik antropomorfizuotas, bet ir zoomorfizuotas. Archetipinė sąmonė perkeliama į *karaliaus ir batuoto katinu* tipą: „– Kiek kartų, – klausia karalius, – / tėsiasi ši karalystė? / – Tieki kartų, – atsako, – / kiek kartų yra aplink žemę...“ („Mano sugalvota pasaka gyvai pakartam Kukuciu palinks minti“).

Naujasis Kukutis nepraranda savo kukutiskumo, yra matomas ir nematomas iš tolo kaip žmogus, antžmogis, dvasia, pasaulio akis, demiurgas (menininkas, bet ir Dievas), mediatorius, padedantis skaitytojui susikalbēti su savimi ir pasauliu savye.

* Viktorija Daujotytė, Marcelijus Martinaitis, *Sugrįžęs iš gyvenimo*. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2013.

Privati teritorija**Jurgis GIMBERIS**

...iš šios savaitės horoskopo: geriausiai sutarsite su Jaučiais ir Žuvimis, pusėtinai – su Skorpionais ir Šaukliais, blogiausiai – su tėvais, vaikais ir su tuožtiniais...

...žmogus, grauziantis kaulą, panašus į sprendžiantį svarbią problemą; net galima ižvelgti tam tikrų nuanų: vištos kaulas, žąsies, kiaulės – tai vis kiti klausimai...

...visiems depresija kaip ponams, o man per tai nukentėti reikia; ačiū Dievui, kad dar yra tokį, kuriams popiet depresija praeina...

...jūs ten, televizoriuje, nesikasykit; primatai tai primatai, bet televizorius ne narvas; be to, dažnas besikasantis dar ir šiokius tokius mokslius baigęs – nesikasykit; žiūrovui baisu, kad blusomis neužkrėstumėt; o kai galvas kasotės – mintimis nešvankiomis ir pavojingomis; žodžiu, sukaškit dantis ir susivaldykit; pargrižit į urvą – duosit sau valią, atgausit dūšią...

...vienok* „durnaropę“ irgi reikėt pervažinti „kvailiaropę“; be to, nesu visiškai tikras dėl „ropės“ (beje, dėl „ropės“ irgi nesu visai tikras)...

...krizė su krizenu tiki tiek turi bendro, kad per krizę krizeni nervingai...

...cituoju: „Mégstamiausias lietuvio patiekalas – kitas lietuvis“; šiandien girdėjau cituojamą vieną rusų istoriką (atrodo, Karamziną), girdi, rums maisto nereikia – jie éda vienas kitą; taip norėjosi bent tuo atžvilgiu būti vieninteliam pasaukyje, bet neišeina; bet ir negaila...

...nei i tvorą, nei i mietą pasakysiu – žmogus savo kompleksus paverčia meniniu produkту ir terorizuoją visuomenę...

...alio! čia priklausomybių centras? mano vyras uostu; ne, ne mane, ne klijus, ne acetoną – dešrą; vytintą, „Biovelos“ „Jubiliejaus“; bet jam jau seniai ne jubiliejus ir nežinia, ar kada dar bus...

...daug amerikoniškų filmų, kuriuose deklaruojamas gyvenimas už dykų; vienus (mus) tai erzina, kitus (vaikus) žavi ir klaidina; bet kaip jau sakiau, neturėtumbim būsimų rūpesčių pergyventi** iš anksto...

...štai, mano duonpelnė Marina Anatoljevna rašo: „Mes, kad ir blogi, bet vis dėlto profesionalai“; mano galva, tokie gali būti pavojingesni ir už mėgejus...

...eini eini peilio ašmenimis ir netikėtai įmini į šuadą – kuriozas; dėl to „š“... girdėjom, kad net angeliskos išvaizdos kalbos puristams tai žinomas žodis ir galbūt net kažkada vartotas; sakytume, kad priklauso nuo emocinio konteksto, jeigu galima taip pasakyti...

...grupinių parodų dalyviai turėtų neužmiršti, kad už grupinius nusikaltimus baudžiama smarkiai; taip prasme rašytojai – tikri gudruoliai...

...išvados neprikoles nuo faktų, nes faktai tai mitas – interpretacija yra faktas...

...pacientas pacientui „sveikas – sveikas“ susitikę sako...

* tai rusiško „odnako“ pervertas, tačiau gan smagus; pamėgink liežuviu ir gomuriu – „vienok“...

** specialiai kalbos priežiūros tarnautojams pasakysiu, kad „pergyventi“ čia reiskia psichofiziologinį veiksmą mintyse.

Vaivorykščių stebėtojas ir kolecininkas

„Vaivorykštės vaizdas man kažkoks stebuklinis, mitinis nuo vaikystės, susijęs su grožiu ir gériu, kažkodil beveik nebanalus; gal todėl, kad kai kuriais metais vaivorykštės retokai tenka išvysti, ir nebūtinai tai būna sausros metai. Jau senokai tapau vaivorykščių stebėtoju ir kolecininku – kai lyja trumpalaikis lietus iš pro šalį keliaujančių debesų ir švysteli Saulė, gręžiuosi pasauliu ton pusēn, kur yra tikimybė atsirasti vaivorykštėi“, – naujos savo knygos „Vaivorykštė ir neandertalietis“ paskutinėje esė rašo poetas, eseistas Alis Balbierius, prisipažindamas, kad vaivorykštės norėtų sudėti į tokią dėžutę, kokią turėjo kadaise jam įsiminusio Sauliaus Tomo Kondroto apsakymo herojus, kolecionavęs Saulėlydžius. Šios gražiai išleistos, dailininkės Ulos Šimulynaitės originaliai ir skoningai apipavidalintos esė knygos pristatymas vyko Juozo Tumo-Vaižganto muziejuje. Poetas, eseistas ir fotografas A. Balbierius jau yra išleidęs keletą eseistikos knygų, bet nė vienoje jų nebuvuoja ryžtingai atsiivéręs ir taip mažliai išsizūrejės į savo gilumas, pajutęs „tā keistą amžinybės jausmą“. Viena pagrindinių knygos minčių – „as esu amžinas, nes dabar esu. Gyvenu. Niekas be pėdsako neišnyksta iš šio pasaulyo, jei tame buvo...“

Vakare dalyvavusi aktorė Olita Dautartaitė, nuo senų laikų besidominti ir sekanti Alio kūrybą, skaitė ne tik šios knygos fragmentus, bet ir eileraščių iš pries

porą metų pasirodžiusios jo poezijos rinkinės „Skaidrumos“. Mat A. Balbierius pirmiausia yra poetas. Gerai žinomas, turintis savo temą, kartais pavadinamas „ekologiniu“ poetu. Dažnam skaitytojui pasiodys, kad ir eseistikos knyga „Vaivorykštė ir neandertalietis“ yra poeto kūriny, kupinas poezijos dvasios, artimos eileraščiams proza arba miniatiūroms. I muziejų susirinkusiems Alio talento gerbėjams patiko ir jo papasakoti išspūdžiai apie Indiją, po kurią mėnesį keliavo, stebėjo šios tolimos ir egzotiškos šalies gyvenimą, nuotraukose įamžino žmonių veidus, jų skurdžią būti ir dziaugsmo kupiną būti. Poetas čia lankėsi kartu su pusbroliu – keliautoju ir muzikantu Giedriumi Balbierium, kuris vakaro metu sukūrė jaukų, dvelkiantį šios šalies dvasia, muzikinį foną, Aliui skaitant indišką tematika parašytus trieilius. Visus sudomino Giedriaus demonstruojamos ir komentuojamos nuotraukos, kuriose stabdytos Indijos kasdienybės ir švenčių akimirkos.

Po keleto dienų „Fluxus ministerijoje“, iškūrusioje buvusiai „Lituaniros“ fabrike, buvo atidaryta A. Balbieriaus fotografijų paroda „Jono Meko žemė“, kurioje dalyvavo specialiai iš Biržų atvažiavusi rajono merė Irena Varzienė. Ji pasidziaugė A. Balbieriaus sugrįžimu į gimtuosius Biržus po trisdešimties metų, praleistų sostinėje, – jis tapo tikru poetu, labai pagyvinusiu ir nuolatos judinančiu šiaurės Lietuvos kultūrinį gyvenimą. Paroda veiks iki Atvelkyio.

„Eskizai 2012“

Dvidešimt antrasis Deltuvos kultūros almanacho „Eskizai“ numeris skirtas senajai Ukmergei, kilusiai iš Vilkmergės gyvenvietės, kuri ši pavasarį švęs 680 metų jubilieju. Vilkmergės vardas pirmąkart paminėtas 1333 m. Todėl visiškai teisinga, jog daugybė šio numerio publikacijų rengėjai skyrė Ukmergei. Štai Toma Zarankaitė pateikia placią studiją apie Vilkmergės Magdeburginės savivaldos susiklostymą ir veiklą XV–XVIII a. Autorė paauskina, jog miestiečiai, gavę Magdeburgo teises, daugiau neprilausė dvaro urėdo valdžiai, išgaudavo tam tikrą autonomiją, leidimus dideliems pastatams statyti. Gaila, kad Vilkmergėje nepasinaudota šia teise ir mieste nepastatyta rotušė.

„Ištakų“ skyriuje pateikti kai kurie išrašai iš Vilniuje, Lietuvos mokslo akademijos Vrublevskų bibliotekos rankraštyne, saugomų LDK iždo Tribunolo amžinių bylų knygų. Tekstus iš lenkų kalbos vertė ir redagavo muziejininkas Raimondas Ramanauskas. Juos skaityti iš tikro įdomu, kaip ir Vilkmergės bažnyčios vizitacijas, kuriose kruopščiai suregistruotas ir aprašytas kilnojamasis ir nekilnojamasis turtas. Almanacho redaktorius Vytautas Česnaitis pasakoja apie tragiską jauno kunigo Felicijono Daniusevičiaus likimą. Dvasininkas iš Ukmergė atvyko dirbti tilkybos mokytoju, bet daug prisidėjo ir prie apleistos Švč. Trejybės bažnyčios atgaivinimo. Mirė visiškai jaunas.

Greta pateikiama prieškario laikų Lietuvos kariuomenės leitenanto Petro Biržio atsiminimai apie paminklo Lietuvos savanoriams, žuvusiems už tėvynės laisvę, statybą ir jo pašventinimą 1923 m. paminklo atidengimo iškilmėse dalyvavo prezidentas Aleksandras Stulginskis ir kiti aukšti to meto veikėjai. Paminklą pašventino kartu su valdininkais iš Kauno atvykės kunigas Juozas Tumas-Vaižgantas, kuris, kreipdamasis į karius ir susirinkusius žmones, pasakė gražią patriotišką kalbą: „Mielieji, jūs esate liudytojai, kokia meile ir pagarba mes apklojame šią bendraių kapą. Žinokite, kad ir jums kritus už mūsų laisvę, mes jūsų neužmiršime. Reikš tai granito pamin-

kai, dar daugiau reikš mūsų širdys, iš kurių trykškaršta malda už jus.“ Žurnale pateikiama gausybė nuotraukų iš Ukmergės Vaižganto kapinių puošybos: antkapiai, paminklų, meninių detalių bei fragmentų.

Iš šio krašto kilęs prof. kalbininkas Zigmantas Zinkevičius primena Ukmergės gimnazijos, pavadintos Antano Smetonos vardu, istoriją. O buvęs „Sodros“ vadovas (Ukmergės sk.) Vytautas Puplys pateikia įdomią publikaciją apie žinomo prieskario laikų turtuolio Kazimiero Deveikio dukrą istorikę Jonę Deveikytę-Navakas. Autorius rašo, kad ji buvo „energinga ir mokyta mergina, studijavo Kaune ir buvo tikra vaikščiojanti enciklopedija, gerai mokėjo 13 užsienio kalbų, jai buvo pranašaujama mokslininkės ateitis“. Taip ir atsitiko. Pasitraukusi į užsienį ir atsidūrusi Paryžiuje, ji parengė daktaro disertaciją ir „nuo to laiko visam gyvenimui tapo Madam Deveike“.

Yra ir daugiau įdomios medžiagos, kuri turės savo skaitytojų: Marija Sereikienė pasakoja apie garzą Ukmergės krašto bitininką, parašiusi keletą knygų bitininkystės tema, ilgametį Lietuvos bitininkų sajungos prezidentą Jona Balžeką. Gintautas Stankaitis bei Vytautas Rakauskas nagrinėja skaudžią rezistencijos temą, rašytojas Stanislovas Abromavičius pateikia keletą pasakoju apie tremties vairus iš vidurio Aukštaitijos. Nuo širdžių ir skaudžių atsiminimų apie tremtį publikuoja Ukmergės krašto literatė Leonora Stimburytė-Jankeliūnienė: „Nereikiu jokių kaltinimų ar pretenzijų. Tenoriu, kad mano vaikai ir anūkai geriau suprastų praetij ir mokėtų vertinti žmogiškajį orumą.“ Pasakojimas sukrečiantis ir įdomus. Prie jo gražiai priglunda ir žurnalo redaktoriaus Vytauto Česnaičio spalvinga apybraiža apie buvusius Sibiro tremtinius Mariją ir Vytautą Vilniūnus.

Nemaža įdomių publikacijų pateikiama skyriuje „Raiška“: Ramutis Karmalavičius rašo apie mažai kam žinomą dramaturgą Jurgį Arną Šaltenį, pateikia ma jo istorinė drama „Grafaite Marija“. Savo kūrybos spaustina Ukmergės literatai – Algirdas Ražinskas, Gintautas Stankaitis, Romas Raila, Rasa Jaskelėvičienė, Jadviga Atkočiūnienė – bei jaunieji kūrėjai.

Parengė Alfas PAKĒNAS

14 Atgarsiai

Kovo 11 d. Nacionalinio dramos teatro scenoje šokio teatras „Aura“ pristatė spektaklį „1863“. Kūrinjų skaudžia Lietuvos istorijos įvykių tema statė menininkai, atvykę iš Vengrijos. Jų interpretacija sukelė karštą diskusijas. Pateikiame jums vieną iš nuomonių.

Daiva PO

Laisvės gil(z)ės giedotinis ugnies gomuryje, arba Pažinti, Pripažinti ir Pratesti

Anemiškajam Ozo šalies hipnozės miestui Kaunui laisvūnų manifestiniai instinktai it tvinksintys širdažolės tinklai

Kodifikuotas istorijos démuo ir tauro dances kabutyje valstybę sunokinti geba i žydinti akmenį.

Kontekstiskas įvykio vedlys – tai istorinė akmirka, sufleruojanti sudėtinės žmogiškias vertybes, geopolitinės laiko ypatybes, išskeliant iš *aromatizuotų ramybės pavésių* į atvirpusių praeities laikmenų herojų paslaptis ir žygardarbius – atrasti savyje sau kūriniu begalybės slépinungumą laisvės, atramstytos vos matomu, išblukusiui, raudono rašalo spalvos raiščiu...

1863 m. Lietuvoje – realus ir ženklus laisvės troškulio patyrimas. Savybingu, aistriu, bet suvaldytu judesiu, ypatingos situacijos démeniu įprasminti, subtiliai sustiprinti ir praplėsti ši istorinė liudijimą, sukuriant šokio spektaklui „1863“ plastinę, misterinę kūno kalbą, Kauno šokio teatro vadovė Birutė Letukaitė pakvietė kūrybingą vengrų choreografią Ferencą Fehéri. Stebėti simbolijų šokį ir atkoduoti gyvus istorinių reliatyvų sąrysius ir mazgus frakcionuotame *karstinės akes* Kauno energijos taušojimo vakuumė jau iš 2013 m. kovo 11 d. perspektivos – tarsi vien mintimi šešeli nuo sugrąžintos praeities buveinės, tarsi atgaivinta ir dovanota teisė dalyvauti *laisvė savyje būti* premjeroje kaskart vis iš naujo.

Tikėjimo dvasios laisvės akistatoje laikas ne yra, tik persiskirsto sakralūs vienodū skaičių junginių tūriai galios pajauta ir kankliuoja, kibirkščiuoja tūkstančiais viršunių žiedelių... Šis šokio spektaklis, veikiamas vengrų kompozitoriaus Davido Kovacsovicco muzikos, – tai toliau nei išorėje minimo tikslaus sugržimo laiko *šiltėjanti tvermė*. Vergiškų paklusimo tūri išvarsto ne suskaičiuoti atsidūsėjimai, o ugnies šau(k)tinių šuoliai kaip iš praeities į dabartį tebesitęsianti žadinamos laisvės galios versija.

Prieš akis daiginama ne viena, o šimtai, tūkstančiai valstybių istorijų katalogizuotų datų – tai tarsi sklandantys ore lopinėliai miniatiūrizuotos vaizduotės neramumo matmenų, šokėjų kūnų piešiniai virsta jau ne atskiro konkretaus įvykio, o viršasmenės patirties revoliucinės laikysebos pavyzdžiai. Pralaidi, atvira regimu vaizdu ir garsu akimirka, į kurią žiūrovas kviečiamas atsiliepti pojūčiais ir gilaus tikėjimo laisve kaip ilgalaiku atsinaujinimo ženklu ar *begalybėje tebesitęsiančiu švino siūlēs virpiliu*. Pries auštant rasabruakis maištininkas rišamas adatkočiais į korinto laisvės kontūro kinkinių, akimirksnio korikas prievertos plėšrių spragų susuka ir dūžta anapus ribos, sakuočių sielos stiebesio šešėlis pasmaugtas, tirštais

tramdesiais išalsuojant būsimą spaudų raižytojo likimą ar menu...

Istorija – ne padėvėti apmušalai, iš malonės gyvagalvių kapliais užspaudžiant utilitaristinio rezervisto ausis ir akis, ne pingantys laiko kamšalai, ne aklagatyv garo sterilizerių išsiūstos žinios, ne pagarbi retorika baudėjų švino besąlygiškųjų dovanų, ne nujausmintų sudėtingumų detaliuos konfliktų kronikos ir net ne rinktinis laikas, pripažintantis mnemonikos moralės praradimo ryšius. Istorija – ant surūdijusių laiko vinių pakibęs tiesos rūkas, ten čia baigiasi teatras, čia ten įkvepiamos gyvojo dalmens legendos, nenykstančios atminties sraujymės trumpas ilgas kelias judanties, gedet-kvapės paskliautės matrica, apverstos piramides formos ir plintančios šaknies viršūnės link mažos, naičios mergaitės su pliušiniu meškučiu rankoje dar tik brėstančiu žingsniu.

Premjeros, įvykusios kovo 11 d. kaip kūrybinio projekto, skirto 150-osioms 1863 m. sukilio metinėms, struktūra susidea iš dviejų dalių: amorfines-diskursyvinės (videofilmo, kurio autorius Mindaugas Arlinskas) ir kristališkai simbolinės-dinamiškosios (šokio spektaklio).

Paveikus muzikinį ir vaizdinį videofilmo interaktyvumas magnetizuojamai gyvai ir drąsiai įveda žiūrovą kaip esamybę į sugrąžinto laiko pusę, išlaisvinant perregimą atminties universalumą. Todėl, mano akimis, visai nebūtinės buvo detalus kon-

krečių vadų pavardžių, mirties aplinkybių ar konkrečių faktų užrašymas vaizdo takelyje, nes tai tik persiorientavimas į konkretaus įvykio vienakryptiškumą, užsiskleidimas triukšmo likučiuose, sterilizuojant istorijos nešėjų oazes, taip prarandant laisvės giluminių branduolių bendravardiklius kaip ontologinio pilnatvės ir visumos suverenumo dėsingumo ir sąveikos pusiausvyras.

Įtaigios garsinės ir vaizdinės sistemų dinamikos modelių sinchronizuotoja – garso takelio autorius, talentingo kompozitoriaus Jaro Ramūno muzika. Tai ji, kaip universalus vibracinių ir akustinių muzikinių laukų šifras, nuo pačių pirmų minucių ir gelbsti žiūrovui. Garsas peraugą į audrinantį sūkurį ir judesiu iš atminties įkaitinami daugybiniai vaizdiniai.

Judesio spektaklyje erdvėja penkių kovotojų epizodai (penki šokėjai) į sąlygiškąjį vieną išslaisvinimo laisvos valios reiškėjo epitafiją. Nuolat paklusniai nunarintos galvos, palinkusios prie žemės it nuleistos kapituliacijai vėliavos, laisvės dėlionę nusejā vaško kristalais, bet vos į šviesą atlošus veidą – bejungtė saulėtekio sprogymė, keičiasi judėjimai ir *atminties rétininkai* svaigsta jau laisvės vardu, kvėpuoja šimtai tūkstančių gyvų iš lūkesčio Archyvo prietaikoje iš garmės į laiko naktų įtrük...

Tai ir bus tikrovės turinys, arba amžinoji dalijimosi para, pakibusi durtuvu virš mirksinčio atminties tinklo.

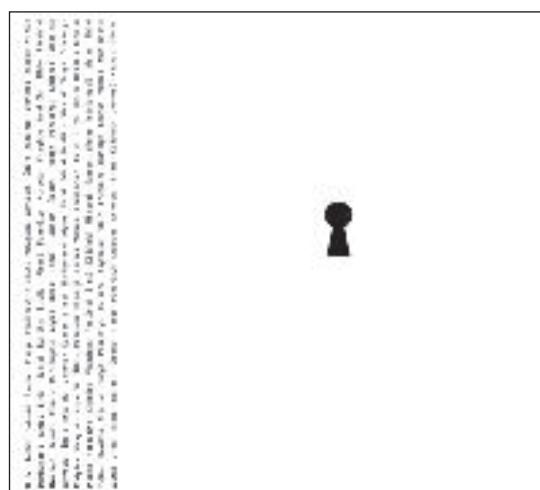
Tomo JUNDULO nuotraukos

Romualdas RAKAUSKAS

Fotovi(t)ražai 45

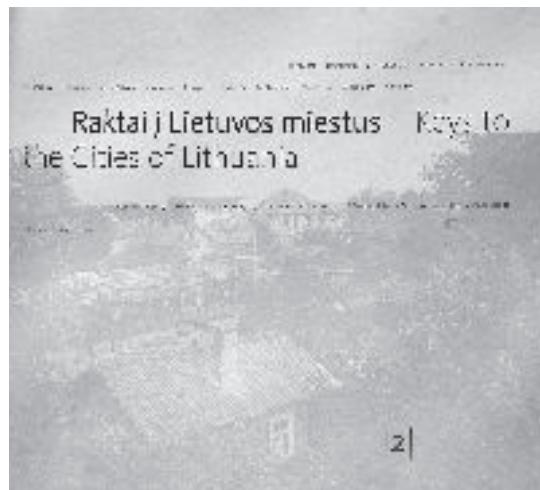
Žodžių ir vaizdų harmonija

„Sutiki miestai“ – toks buvo Gintaro Česonio sugalvojimas (jau igriso tas valdiškas *projektas*). Talpus, tikslus, netgi poetiškai elegantiškas pavadinimas. O pasirodės albumų dvitomis įvardytas žurnalistiškai grioždžiai: „Raktai į Lietuvos miestus“ (IQ biblioteka. Kaunas, 2010–2012). Tikrūs griežti leidyklos redaktoriai taikingo autorius atradimą nubloškė savo racionaliais argumentais.

Tiesa, „Raktai“ pirmajam leidiniui suteikė galimių pasipuošti originaliu viršeliu su baltoje erdvėje sidabru švytinčiu raktaskylės išpaudu. Paėmės šventiškai pakilią knygą jautiesi taip, tarsi tuo atrakinsi dangų, o ne žmonių gyvenimais sumūrytus miestus.

Dizainerė Deimantė Litvinaitė grioždžią pavadinimą paslėpė tituliname puslapyje, o antrają knygą maketavęs Tomas Mrazauskas kaip tik viršelyje žaidžia raidžių gausa, dar iškomponuodamas ir an-

gliškajį vertimą. Jo stilistika tvirtai suręsta, tik abejotinas geltonos spalvos naudojimas. Gal, sakau, tą Kybartų nuotrauką reikėjo atspausti artimesnę originalui – šviesiai pilką? Bet pasaulinis dizaino standartus gerai išmanantis ir kiekvienam savo leidiniui taikantis išskirtinio naujumo reikalavimus T. Mrazauskas lengvai apgintų savajį variantą. Nežinau, kaip šiometės knygų mugės margumyne žiūréjos „Raktai“, bet žinau, kaip malonai akį džiugina aukštai išstypusi žydinti Saulėgrąža...

Miestų dvitomis sugriauna fotoalbumų tradicija su vienu ar keliais įvadiniais straipsniais ir nuotraukų monolitu. Plaćiai išsišakoje tekstai netgi bando nustelbtis vaizdinį gyvybingumą. Nejučia pradedi ieškoti paveikumo koeficiente, bet greitai įsitikini, kad G. Česonis visiškai pateisino svarbiausią sieki – fotografijomis neilustruoti rašinių, bet juos papildyti ar pratęsti savitai pamatyti / pajauštų siužetų kalba.

Pirmaje knygoje miestovaizdžiai ir žodžiai tvarkingai keliaivo greta. Patogu – skaitai, peržvelgi miestelio kasdienybę ir netgi abipusę įkrovą pajauti. Antrojoje, matyt, taupydamai brangesnį albuminį popierį, leidėjai nuotraukas sukėlė į tris atskiras salas, į kurias iš prastesnės kokybės tekstino žemyno nuolat tenka „plaukioti“ norint pasitikrinti nuotaikų vibracijas. Galima ir pasiklysti, kai šalia Troškūnų atkeliatė trys krūvon sujungti

miesteliai (Perloja, Varėna, Marcinkonys) tarpusavyje nebesutaria, kur kieno tvora pasibaigia...

Vanda Juknaitė, Giedra Radvilavičiūtė, Undinė Radzevičiūtė, Aušra Kaziliūnaitė, Agnė Biliūnaitė, Gintaras Grajauskas, Kęstutis Navakas, Viktoras Rudžianskas, Ričardas Šileika, Marius Šildauskas, Liudvikas Jakimavičius – prozos bachai, poezijos paganiniai ir dar būrelis žurnalistų abiejose albumuose sugrojo išpūdingą žodinį *concerto grosso*, į kurį darniai išsiliejo jautriai niuansuota G. Česonio melodija. Žodžių ir vaizdų dvasinė harmonija kuria meninės pusiausvyros jauseną, sustabdando dvejones, kuris vaizduotojas čia svarbesnis. Pasirodo, ir fotografija gali prabilioti eseistinė tarme.

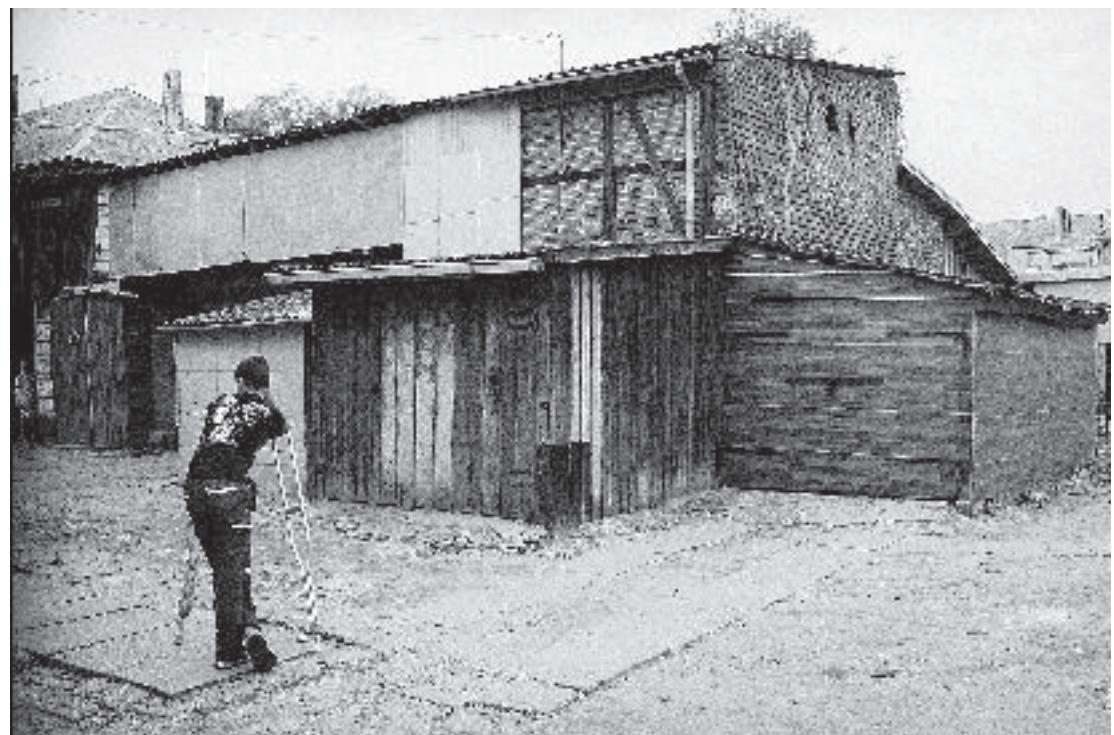
Savitai stiprus G. Česonio autorinis bražas, bėgantis nuo tradicinio atvirukinio vietovaizdžio ir subtiliai meditujantis savo dvasines pajautas, savotiškai suvienodina miestų portretus. Nustebimi, kad didysis Vilnius suvaidino save su mažųjų miestelių scenografija. Be įprastinių didybės simbolių, tarsi į sostinę būtų užklydusi kokia Ukmerge...

Atmintinai fotografo išmoktas gimtasis Kaunas – pabrėžtinai gamtiškas, jaukiai medžių vešlumais uždangstęs savo senovinės statinių palikimą. Gal kaip tik čia ryškiausiai realizuota autorius romantinė vizija, kad gyvendamas mūruose nuolat ilgiesi gamtos.

Nukelta i 16 p.

Tauragė.

Kybartai.

16 Fotografija

Fotovi(t)ražai 45

Fotografas Photographer Gintaras Česonis

Atkelta iš 15 p.

„Mano miestui. Asmeniškai“ – taip eseistinę išpažintį apie Kaune pragyvento keturiadesimtmečio „archeologinius kladus“ pavadino K. Navakas. „Buvaus aštuonerių, kai mane išrovė iš gimtosios lysvės ir pergabeno čia į „neverland“, kuri po seno Radviļų parko tylos atrodė visiška civilizacijos kloaka, laidais prisirišusi prie geltonų čekiškų troleibusų. Tuomet mane pergabentti buvo lengviau nei „saliono“ fikusą, tačiau, jei iniciatorių būtų paklausę mano nuomonės, būčiau pasakęs kaip vienai vaikystės ponai: eikit jūs gaidžio uodegon.“

Šit koks lyriškai dramatiškas gyvenimo pradžios inkliuzas. Bet dabar Kaunas jau Keštuočio kūrybinės pilnatvės sostinė. Ir ne laikinoji.

Ziauriai ižeisiu bičiulį Petrą Repšį kategoriskai sakydamas, kad man pats nykiausias Lietuvos miestas – Šiauliai. Petras, studentaudamas dailėje, nuomojamame kambarėlyje Markučiuose, prie lovos ant tinkuotos sienos buvo nutapęs savo gimtąją brangenybę ir danguje virš vandeniekio bokšto užraše: „Šiauliai – gražiausias miests Europoj“. Tarsi amžinas sapnas, iš kurio jis tikriausiai dar nepabudo.

G. Česonis Šiaulių nufotografavo dvejopai: pagal P. Repšio pakylėjimus ir pagal mano ne-

korektišką akibrokštą. Tvarkingos aikštės erdvėje į dangų šauna baltastygė kolona su Stanislovo Kuzmos „Šauliu“. Petras teisus – tokio skulptoriaus Europoj nesurasi. Dabar manasis variantas: tarp betonine tvora apjuostų dviejų vienodų penkiaukščių dėžių įkomponuotas iš tolo smarkiai sumenkės vienas iš miesto simbolių – vandentiekio bokštas. Pilka stalkeris ka nykuma, o persikėlus albume spausdinamo šiauliečio Vigmanto Butkaus teksto aplaিষ – „nususės siluetas“.

Žiūrinėdamas abu albumus kartkartėmis užkliūvi už tų „nususės siluetų“. Kyla įtarimas, kad autorius tendencingai nusisuka nuo išvaizdesnio siužeto ir patraukia moderniosios fotografijos takeliu: gražu, kas ne visai gražu. O čia jau tinka įvairiausi pasiteisinimai, kad dvasinė informacija buvo svarbesnė už vizualią, kad nuotaikų ir nuojautų dominavimas – aukščiausia fotografo siekiamybė... Modernieji menotyrininkai šią autorinį solo dar svaresnias išvedėjojimais daugiaabalsiu chorū švysteli į avangardo aukštynės.

Bet grįžkime į žemiškesnę fotografavimo kasdienybę. Tegu G. Česonis pakalba ne vaizdais, o žodžiais.

– Atvažiuoji į miestelį, žiūri – kratinys, neturi vientiso veido, tik pavienės detalės. Vaikštai, pa-

sikalbi su žmonėmis, nebeskubėdamas pasėdi, pasižvalgai. Ieškai raktą...

Rašytojai čia gimė, gyveno, o aš tik dabar tą miestą sutikau. Negaliu taip matyti, išgyventi kaip jie. Per trumpą laiką reikia sugebėti prisitaikyti prie miesto ritmo.

Daugelį vietovių pravažiuodamas nurašyda vau, o artimiau pabendravęs nustebau, kiek grožybių ten užslaptinta. Čia kalbu apie Radviškį, Veisiejus, Troškūnus, Rokiškį, Šilutę, Čekiškę, Vilkiškį... Ypač netikėtas Visaginas, miestas, kuris man neegzistavo. Dirbtinai sukurtas, savitą energiją turintis, bet praradęs pagrindinę savo misiją. Be atominės elektrinės – tarsi drugelis su vienu sparnu.

Svarbus tavo santykis su miestu, gyvenančiu savo gyvenimą, i kurį tave išleidžia arba ne. Daugelį vietovių tiesiog pamilaup. Pajutau, kaip man trūko to kišeninio snaudžiančio miesteliuko. Ne Paryžiaus, Berlyno, o tarkim – Biržų.

Biržai buvo sudėtingi. Nuvažiavau 200 km ir jaučiu, kad negaliu fotografuoti. Smagiai pasivaikščiojau, pasibuvau, pabėgau nuo Kauno kasdienybės. Tik antrą sykį atvažiavęs prisijaukinau miestą. Rūkas buvo toks tirštas, kad net atidaromos mašinos durelės į jį atsiremdavo. Su sapnuoti Biržai – taip sau pavadinau tą fotografavimą. Tekste A. Kaziliūnaitė irgi sapnų gat-

Šiauliai.

Anykščiai.

Čekiškė.

vėmis klaidžioja. („Jeigu persivalgysi susapnuoto savo paauglystės miesto, gali netekti prisiminimų apie jį.“)

Antrąkart aplankytuose miestuose susitvarkyti su medžiaga lengviau, bet netenki atradimo šviežumo jausmo, tamai racionalesnis.

Pats laikas nutraukti fotografo monologą ir išterpti čia labai tinkantį jaunosios anykštėnės A. Biliūnaitės įžvalgų išgyvenimą: „...norint iš tikrujų nutapytį konkretaus miesto portretą, reikia jį įsimylieti, permiegoti su juo ir ne vienerius metus stebėti jį bundantį, pykstantį, švenčiantį, tinginiaujantį, alkstantį, besišypsantį, sapnuojantį. Grįžti, kad pajėgtum aprępti jo mažumą.“

Tebūnie leista ties numylėtaisiais Anykščiais bent vienu sakiniu prasiveržti apžvalgininko asmeniškumams. Kai čia visur tebegyvena tavo paties paauglystė, visi visučiaus Agnės žodžiai saldžiai ištirpsta tarsi anie mano burnos atmintyje tebesaugomi senosios pieninės ledai, kuriuos irgi nuskenavo didmeistriškai žodžio dėlionėmis

žongliruojanti A. Biliūnaitė, nė kiek nenuvildama savo garsiojo giminaičio. Abejojate? Tada dar vienas fragmentukas: „...nes mūras daro miestelį miestu. O fotografas iš didmiesčio ieško miestelyje kaimo: medinių „bakūzių“, ariamos žemėlės... Cia, matyt, kaip du skirtingi keleiviai – neuinantis ir ateinantis. Vienas ieško kelio pradžios, kitas – pabaigos.“

Puikių miestietiškų sentencijų – neaprēpiama daugybė. Štai kad ir M. Šidlauskas: „I Šilutę atsimeria mano nugyvento gyvenimo ašis, iš čia kyla mano pasaulio vertikalė (...) Dideliame mieste galima daug pamatyti, mažame – daug išgirsti.“

„Mielas miestelis Perloja, ten mus „perloja“ kiekvieno kiemo šunys, o baltas kaip šaldytuvas Vytautas Didysai kalaviju rodo kelią į Varėnā“, – čia jau K. Navako išvinguriavimai. Tik pagalvokit – Vytautas ir šaldytuvas...

V. Rudžianskas džiaugiasi, kad Vilkijoje esąs tik atvykėlis: „Manęs neveikia gimtinės sentimetai, prierašumas, gyvenimo ritmas ir miesteliui

įprastos bendravimo taisyklos, noras varioką patiekti kaip auksinį.“ Žiaurus realistas tas mūsų vyriausiasis. Pasirodo, mane, lengvatik, ne tik K. Navakas, bet ir daugelis kitų rašytojų už tą suklastotaji auksinį nupirko. Gaila, kad Viktoras neišplėtojo jam skaudančios gimtosios Čekiškės prisiminimą, užtat ten sėkmingai pasidarbavo G. Česonis. Vienoje nuotraukoje net sukurė apgaulinę viziją, tarsi senoviškame miestelio jaukume jis nufotografavo trimetį *rudžianskiuką*, tokį dailiai zebriškai megztiniuotą, su guminukais, ant didžiojo pradžios vieškelio svarstantį, į kurį gyvenimą pasukti. Prie šitokio imlaus paveikslės dabantinės reiklusios poetas galėtų sušvelnėti ir bent jau skaudančiomis eilėmis atsidusti. Bet ne, auksinis už varioką – ne jo *biznis*.

Ginkdie, nepalikime užmarštės nebūtyje dieliausio darbštulio, visokiausių nuogirdų, pamatymų, sugalvojimų bei unikalių geleželių rankiotojo ir savaip žodelaičius su kraipančio R. Šileikos. Skaitydamas jo žaižaruojantį beigi kibirkščiuojantį rašini, liūdnai pagalvoju apie greta slenkantį angliskajį vertimą. Argi galima be nuostolių išversti šitokį žodeliautoją, nuolat padaužiškai bandantį norminį žodį parversti bent ant šono: „Aplink – vien prarasties ir nerūpesčio ženklai. (...) Iki paskutinio kaulelio druskamiliais persigeria visi prošal praskrendantys paukštaičiai, visi prabidzenantys šuneliokai, visos praktiūtinančios kačiukėlės.“

Net albumo įvadą rašiusi Margarita Matulytė prisipažista, kad „Ričardas Šileika išmuša mane iš vėžių (...), lengvai pats įsmunka ir tokias patiklias pakeleives kaip aš paskui save įtraukia. Tarsi koks buračelis su šviltynė keliaujanties po Lietuvą, įkyriai kalbinantis vietinius ir užrašantis visa, ką nugirdo apie jų gyvenimą.“

Nepasiduokime kruopštuko R. Šileikos hipnozei ir paskubėkime užbaigti miesteliokišką (akivaizdus R. Š. užkratas) kelionę. O pabaiga šviesuoliškai optimistinė: G. Česonis ir ateityje planuoja „uzsirašinėti“ sutiktų miestelių gyvenimus. Džiaugėsi, kokie žavūs dar nenufotografuoti Žasliai, aš jam garantavau, kad labai jauki ir fotogeniška mano gimtoji Akmenė. Drauge dar ilgai vardijome nesutiktus miestus. Tad palinkėkime, kad kelias nedulkėtų...

P. S. Tik vėliau supratau, kodėl žodeliautojų R. Šileiką tos geležėlės taip traukia – matyt, nelabasis jo griešnoje dūšioje magnetą įmontavo...

Šilutė.

Visaginas.

Gediminas JANKAUSKAS

Aštuntas bandymas su(p)rasti moterį

Shirley Clarke filmuoja „Ryšininką“.

Kino festivalių būna visokiu. Vieni (Berlyne, Kanuose, Venecijoje) supažindina su naujausiomis kino tendencijomis ir pristato bei vertina kompetentingų kritikų atrinktus kūrinius. Kiti stengiasi žiūrovams pristatyti kitur jau įvertintus filmus. Kai kurie globoja autorių ir mažo biudžeto kiną (pavyzdžiui, JAV Sandeno neprisklausomojo kino festivalis, iš kurio per daugiau nei tris dešimtmecius jau išsaugo gražus pulkas talentingo jaunimo). Kai kurie festivalių organizatoriai orientuoja į feministinį kiną, gėjų ir lesbiečių tematiką, ekoLOGINĘ problematiką, žmogaus teisių klausimus. Specifinių kino festivalių turime ir Lietuvoje. Pavyzdžiui, žmogaus teisių kino festivalis „Ad Hoc: Nepatogus kinas“ (šiemet jis vyks jau šeštą kartą) arba nuo 2006 m. vykstantis tarptautinis moterų filmų festivalis „Šeršeliafam“, kurio organizatoriai deklaruoją sieki parodysti moteriškosios lyties kūrėjų žvilgsni į įvairias temas ir jų kūrybinę raišką.

Apie oportunistinį vojerizmą

Vilniuje prasidedantis, o vėliau su kitais miestais kai kuriais filmaiems besidalijantis festivalis „Šeršeliafam“ ne tik rodo filmus, bet ir rengia teorines diskusijas bei seminarus. Šiemet jo metu vyko diskusija apie moteris kino pramoneje su DORIS judėjimo atstovėmis ir provokuojanti vieša paskaita „Voyerizmas: nukrypimas ar erotiška kasdienybė?“, kurios autorius psychoterapeutas Eugenijus Laurinaitis privertė žmones patyrinėti savo prigimti ir pasvarstyti, ar patys to nežinodami kartais nesielgiame kaip oportunistiniai vojeristai. Profesorius absoliuciai teisus – kino filmo žiūrėjimo procesas yra vojeristinis aktas, juk žiūrovas stebi herojus net tuomet, kai siužeto logika visai nenumato pašalinį žmonių dalyvavimo. Sugerbėjimu įtaigiai kalbėti apie subtilius reikalus garsėjantis psychoterapeutas vieną po kito kėlė sudėtingus klausimus ir bandė į juos atsakyti. Kaip mus veikia nuogas kūnas? Ar iprastu reiškiniu tapusi grožėjimasi fiziniu kūnu derėtų vadinti perversija? Kaip vojerizmas veikia mūsų elgesį, skatinia dominavimą, ugdo narciziskumą ir cinizmą? Ar suobjektinta moteris kine lygiai tokia pati ir realybėje? Kuo skiriiasi moteriškas ir vyriškas vojeristinis žvilgsnis?

Tačiau kad ir kokia įdomi būtų kino festivaliuose vykstanti „užklasine veikla“, svarbiausia –

filmai. Jų buvo galima pažiūrėti net naktį. Didelio žiūrovų dėmesio vėl sulaukė pernai Vilniaus kino teatre „Pasaka“ debiutavus trumpametražių filmų programa „Šeršeliafam trumpai“, trukusi beveik tris valandas ir sudaryta iš įvairių žanrų JAV, Australijos, Kanados bei Europos šalyse sukurtų novelių.

Eugenijos Pleškytės retrospektiva

Pernai mirusi aktorė E. Pleškytė šiemet parberba jos vaidmenų retrospektiva. Ryškiausias šioje įsimintinų moterų galerijoje, žinoma, Kotynos paveikslas Marijono Giedrio istorinėje dramoje „Herkus Mantas“ (1972 m.). Su kryžiuočiais net dyvilyka metų narsiai kovo jusio legendinio prūsų vado Henriko Montės žmona Kotryna išsiskiria iš visų aktorės vaidintų moterų ir plačiausiu emocijų spektru, ir jaudinančiomis meilės bei ištikimybės intonacijomis, ir nesuvokiamu ikonografiniu grožiu.

Lietuviai kino kūrėjai toli gražu nevišiskai išnaudojo E. Pleškytės aktorių potencialą. Žiūrint retrospektivos filmus tai itin skaudžiai jautési, nes vos į kelis seansus tilpo visa tai, ką per kelis dešimtmecius šiai Dievo duoto talento aktorei galėjo pasiūlyti mūsų režisieriai. Bet net ir dviejųose filme „Laiptai į dangų“ epizoduose pasirodantys valstiečio Indriūno dukra Ingrida suvaidinta taip, kad ir jos išvaizda, ir pagal situaciją lengvai kintančios balso intonacijos atmintin įsirėžia ilgam.

Vieniems mūsų tų laikų kino aktoriams labiau tiko jų amžininkų vaidmenys, kiti geriausias savybes pademonstravo persikūnydami į klasikinės literatūros herojus. O Ė. Pleškytė natūraliai atrodė visada – tiek vaidindama kaimo moteris, tiek miestietės. Kino apysakoje „Sadūto tūto“ (1974 m., režisierius Almantas Grikevičius) ji buvo menininko Povilo Baiboko (aktorius Regimantas Adomaitis) žmona. Reiklus filmų vertintojas, kino kritikas Saulius Macaitis, recenzuodamas šį filmą, taikliai pažymėjo, kad „Marija – viena neginčytinų sekmių. Subrendusi, gyvenimo užgrūdinta moteris (o tokiai charakteriai taip stinga lietuviškam kinui!), dažnai ironija slapstanti savo pavydą... vyro profesijai, ji įžengia į „Sadūto tūto“ pašaulį su tikrai savitu ir nelengvu likimu. Protu suvokdama, ką reiškia savoka „menininko žmona“, Ė. Pleškytės herojė vis dėlto karčiai ilgisi didesnio Povilo dėmesio, švelnumo, čia pat minityse tarsi apibardama pačią save, įsakydama sau: būk stipri! Tai jūdvių nedaugžodžiuose dialoguose, pagaliau vien tik Marijos liūdname, kupiname kartėlio žvilgsnyje, atispindi ta meno jé-

ga, valdingai šaukianti paskui save Povilą, bet jéga ir griaunanti – šiuo atveju – jų asmeninį likimą. Be Marijos Povilo paveikslas, matyt, būtų gerokai dažiau rezultatyvus“.

„Kaimiškos“ tematikos E. Pleškytės vaidmenis gerai reprezentuoja filmai „Faktas“ (1980 m., režisierius A. Grikevičius) ir „Velnio sekla“ (1979 m., režisierius Algimantas Puipa). Pagal Vytauto Žalakevičiaus scenarijų sukurtas ir Kanų kino festivalyje apdovanotas „Faktas“ pasakoja tikrą istoriją, kurią kadaise poetas Justinas Marcinkevičius įamžino tokiais žodžiais: „Buvo kaimas ir kaimo néra – jį sudegino gyvą.“ Fašistų sudegintas Pirčiupių kaimas sovietmečiu daug kartų buvo pavaizduotas „ir su apeigine rimtimi, ir su iki tol nepatirto tragizmo nuotaika“ (Jonas Lankutis). „Fakto“ autorai ieškojo savitos intonacijos ir ją rado. Anot kino kritikės Gražinos Arlickaitės, „dokumentinė faktos rekonstrukcija dramaturgui V. Žalakevičiui néra meninės logikos principas. Paskutiniosios Pirčiupių kaimo dienos kronika téra formaliai siužeto erdvę, kurioje telpa aktuali, poetiškai įdvasinė GYVASTIES neliečiamumo idėja ir virtinė buitiškai sodrių, psychologiskai detalizuotų, intymiom smulkmenom ismargintų kaimo buities epizodus“. Visi filmo veikėjai čia griežtai suskirstyti į dvi grupes – budeliai ir jų aukos. Pirmuosius viena pilka mase paverčia vokiškos uniformos, užtai kaimo gyventojai dzūkai – vienas už kitą spalvingesni personažai. Siame kolektyviname portrete kiekvienam skirta nedaug laiko, bet jo pakanka, kad spėtume išižiūrėti į veidus žmonių, kuriems „abstraktus gyvybės ir mirties klausimas per keletą valandų įgis konkretią tragiską prasmę“. Vos kelis kartus kamera ilgėliau stabteli ir prie „amerikono“ Džano (aktorius Laimonas Noreika) žmonos Karolinos veido. Bet jo, kaip ir daugumos kitų, neįmanoma užmiršti.

Įsimenamą vaidmenį E. Pleškytė sukūrė ir „Velnio sekloje“. Bevaikė ūkininko Banio (aktorius Vytautas Paukštė) žmona Morta vyrui mirus išteka už samdinio Jonio (aktorius Kostas Smoržinas) ir tikisi bent dabar susilaukti vaiseilio. Bet Jonis ją vedė ne iš meilės, o tik norėdamas tapti gero ūkio „gaspadoriumi“. Todėl savo moteriškos meilės taip ir nesulaukusি Morta galėtų pakartoti tai, ką jos vyras pasakė prieš mirdamas: „Kokia neteisybė, Viešpatie, gyventi!“

Pagrindinė programa

Pagrindinė festivalio „Šeršeliafam“ programa marga kaip persiškas kilimas. Tokį palyginimą pasufleruoja labai jau skirtingu žanru ir stilistiką

filmų rinkinys – jame yra ir dokumentinių kūrinių, ir jaudinančių vaidybinių dramų, ir istorijų, kurias komplikuoją nusikalstmai, ir net muzikinis filmas „Kayan“. Taip savo restoraną pavadino šiuolaikiniame Vankuverje apsigyvenus ir dvi dukras auginanti libanietė Hanina. Siame Kanados mieste rado prieglobštį gausi išeivių iš Vidurio Rytų bendruomenė, norinti ir naujojoje tévynėje puoselėti savo tradicijas. Režisierės Maryam Najafi sukurtame filme nemažai personažų, bet svarbiausi dramaturgijos accentai užgula Haninos pečius – nepavykusi santuoka, komplikuoti santykiai su jaunesniu vyru ir jai savo rūpescių užkraunantys bendradarbiai. Moteris priversta rasti naujų būdų, kaip gauti pinigų. Nepaisant daugybės konfliktų ji ataklai stumiasi pirmyn.

Optimizmu trykšta dar vienas „egzotisko“ filmo pavadinimas „Kas dieną vis pirmyn į šviesą“. Debiutinė egiptietės režisierės Halos Lotfy drama pasakoja apie Kairo priemiestyje kartu su savo motina ir sergančiu tévu gyvenančią Soadą. Šeimai pasiukoju si ir pati liguisto sąstingio apimta mergina, regis, susitaikė su tuo, ko negali pakeisti. Tačiau autorai vien tokia situacija neapsiriboją. Citata iš „Egipto Mirusiuų knygos“ pavadintas filmas ne tik primena, kad kitam paaukoti savo gyvenimą – kiln, bet ir tai, kad nereikia nusikalsti savo prigimciai.

Britų režisierės Sally Potter filmas „Džindžer ir Rosa“ pasakoja apie dvi paaugles, gyvenančias 1962-ųjų Londone. Neišskiriamos draugės kartu bėga iš pamokų, diskutuoja apie religiją, politiką arba madingas šukuosenas. Abi svajoja susikurti geresnį gyvenimą, nei jų šeimai atsidavusios mamos. Labai tiksliai atkurtame fone – auganti atominės bombos baimė, stiprėjantis šaltasis karas ir vis ryškesnės besiskleidžiančios sekualinės revoliucijos nuotaikos. Nuo ankstyvos vaikystės trukusi merginų draugystė suardo naujo gyvenimo troškimais ir ryžtas išlikti audringos realybės sūkuriuose.

Ant dramatiškų permanentų slenkscio atsidūrė ir

Juozo Budraičio nuotraukoje – „Sadūto tūto“ filmavimo momentas.

„Saulutės“: apie feminizmą linksmai ir be prietaru.

Portugalijoje sukurtos dramos „Gulbė“ (režisierė Teresa Villaverde) herojė. Trisdešimtmetė muzikantė Vera atvažiuoja į Lisaboną, kur vyks jos pasakutinis koncertinio turo pasirodymas. Portugalijos sostinės grožis paprastai visiems jį pamačiusiems sukelia laimės ilgesį. Jausmų sumaištis neįšengia ir Vera, jau pripratusi prie gyvenimo atskirai nuo namuose jos laukiančio mylimojo.

„Gulbė“ tikrai įtikina, kad stiprū dvasinių rysių gali jausti ir retai vienas kitą matantys žmonės. O štai amerikietė režisierė Rebecca Thomas filme „Elektriniai vaikai“ visai rimtai teigia, kad pastoti galima nuo... roko muzikos. Būtent taip atsitiko Jutos valstijoje mormonų fundamentalistų šeimoje augančiai padūkusiai paauglei Reičelei, kuri per savo penkioliką gymtadienį atsiklinai suranda uždraustą garsajuostę ir ją paklauso. Prieš tai nieko panašaus negirdėjusi Reičelė išgyvena neįtikėtinas emocijas. O po trijų mėnesių pasirodo, kad ji laukiasi. Vėliau ši „nekalto pradėjimo“ istorija perkeliama į Las Vegasą, kuriame mergina ieško kadais ant garsajuostės autografą palikusio vyro, nes tiki, kad jis kažkai susijęs su jos nėštumu.

„Gyvenkit namuose, / ir nesugrius namai“

Šie garsaus rusų poeto Arsenijaus Tarkovskio žodžiai, skambantys jo sūnaus Andrejaus filme „Veidrodis“, galėtų būti puikus epigrafas dokumentiniams „Marinos namams“, kuriuos sukūrė lietuviatė Dalia Rust.

Andrejus Tarkovskis kartą yra pasakęs: „Man sunku įsivaizduoti vidinį moters pasaulį, tačiau manau, kad jis neatsiejamas nuo vyro. Moteriai būti vienišai – nėra normalu. Esu įsitikinęs, kad moters vidinis pasaulis priklausomas nuo jos jausmų vyru, nes jos jausmai yra absolutūs. Moteris – meilės simbolis, o meilė, mano nuomone, yra pats aukščiausias jausmas, kurį žmogus gali jausti žemėje.“

Pagrindiniai filmo „Marinos namai“ herojai – Marina Tarkovskaja ir Aleksandras Gordanas. Rašytoja Marina – poeto Arsenijaus Tarkovskio dukte ir režisieriaus Andrejaus Tarkovskio sesuo. O jos vyras Aleksandras – režisierius, Andrejaus Tarkovskio bendramokslis ir draugas. „Marinos namai“ – istorija apie menininkų šeimą, kurioje kasdienybės konfliktais, kaip ir kiekvienoje šeimoje, yra neišvengiami, tačiau 54 metus drauge pragyvenusi pora žino laimės formulę. Ją labai paprastais žodžiais išreiškia Aleksandras, per žmonos gymtadienį keldamas taurėle: „Marina – graži moteris, ji – mano gyvenimo laimė. Ne todėl, kad ji mano, bet objektyviai.“

„Marinos namus“ galima apibūdinti taip: tai 50 minucių trunkantis pasakojimas apie meilę, anot rusų literatūros kritiko Levo Aninskio, „pri-

sodrintas kino kameros vaizdų intensyvumo ir lietuviškos ramybės“ (jų puikiai perteikia ir Fausto Laténo muzika). Toli gražu ne kiekvienas menininkas savo gymtadieniu gauna tokią prasmingą dovaną.

Kino avantiūristės

Taip pavadintoje programoje priplatytos trys kino pasaulyje garsios režisierės – amerikietė Shirley Clarke, čekė Vera Chytilova ir belgė Chantal Akerman. Pirmoji savo kūrybą buvo susiejusi su amerikiečių avangardu (praejusio šimtmecio šeštajame dešimtmetyje jis vadintas „pogrindžio kinu“), o jos kolegės dažniausiai vadinamos feministinio kino klasikėmis. Tik V. Chytilova kūrė linksmus filmus, smagiai tyčiodamasi iš pasaulyje giliai šaknis įleidusiu amžinosis lyčių kovos stereotipų ir religinių dogmų, o jos kolegė Ch. Akerman buvo pasinėrusi į slo-

gių žmonių susvetimėjimo atmosferą ir tyrinėjo įvairias moters baimės formas (gal todėl, kad augama girdėjo iš Aušvico grįžusios mamos pasakojimus).

Visi trys festivalyje parodyti „kino avantiūrisčių“ filmai gerai perteikia autorių pasaulėžiūrą, kūrybinį bražą ir būdingą stilistiką.

Garsiausias Sh. Clarke darbas – „Ryšininkas“ (1962 m.) – tai didelį rezonansą Amerikoje sukėlus drama, sukurta pagal to paties pavadinimo kontroversišką Jacko Gelberio pjesę, anksčiau vaidintą JAV teatrų scenose. „Ryšininką“ Niujorko valstijos teismuose (Aukščiausiajame ir vėliau Apeliaciniame) buvo bandoma uždrausti. Pagrindinis cenzorių ieškinio kaltinimas – kad filmas amoralus ir tame daug kartų skamba nepadorus žodis „shit“ (taip tada žmonės vadino heroiną).

Teatro pjesę kinui adaptavusi režisierė „Ryšininką“ kūrė kaip dokumentinį reportažą iš vieno Niujorko buto, kuriame aštuoni nuo narkotikų priklausomi džiazo muzikantai laukia paslaptingo „Kaubojaus“ ir jo kvaišalų. Visus juos save būsimam filmui pasirinko režisierius Džimas Danas. Nufilmas sandėj, narkomanai įtikina Džimą išbandyti heroino poveikį, kad jis galėtų geriau suprasti savo filmo herojų savijautą. Narkotikų paragavusį Džimą pavyko atgaivinti, o štai vienam narkomanui Lyčui jo paskutinė gyvenime „dozė“ baigėsi koma.

V. Chytilovos „Saulutės“ (1966 m.) – visiška beviltiško „Ryšininko“ pasaulio priesingybė. I atskirus fragmentus išbarstyta surrealista komiška istorija sieja dvi bendravardės paauglės, krenčiančios ne visiems patinkančius pokštus. Merginos apimtos protu dar nesuvokiamu maištu nuotaiką, kurios nukreiptos, regis, prieš visą aplinkinių pasaulių ir ypač vyru giminę. Iš pažiūros tai avantgardinis kino šelgiojimas, tačiau po žaisminga ir provokuojančia „Saulutėli“ forma užfiksuoja tiksliai septintojo dešimtmecio žmonių jausena ir tuomet dar tik gimstančios naujos idėjos.

Ch. Akerman filmas „Žana Dilman, Prekybos krantinė 23, 1080 Briuselis“ (1975 m.) ne tik paviešina labai tikslų herojės adresą, bet ir įtaigiai perteikia vienės motinos kasdienybę. Kad išlaikytų save ir sūnų, Žana turi pardisiuti vyrams. Kaip ir kiti dienos veiksmai (valgio gaminimas, namų tvarkymas, sūnaus priežiūra), prostitucija Žanai tapusi išprasta rutina ir nėra išskirtinė emocienė patirtis. Tris dienas herojė išprastoje aplinkoje stebinti kino kamera sugebė materializuoti kiekvieną akimirką besikaupiantį nerimą, kuris finale tiesiog privalo sprogti.

20 Kinas

„Nemunas“ rekomenduoja

Gediminas JANKAUSKAS

Kitokio kino klube – „Oda, kurioje gyvenu“

Antradienė, kovo 26 d., Kitokio kino klubo cikle „Europos kino šedevrai“ žiūrėsime Pedro Almodovaro filmą „Oda, kurioje gyvenu“. Garsaus ispanų režisieriaus gerbėjai turėtų būti nustebinti, nes šis filmas labai skiriasi nuo ankstesnių jo kūrinių. Panašu, kad septintojo dešimtmecio slenkstį peržengęs kino modernistas pagaliau surimtėjo ir atsisakė ilgai tobulintos stilistikos. Dabar vietoj režisieriu būdingos žanrinės mišrainės dominuoja siaubo trileris ir neišvengiamos asociacijos su šio žanro meist-

ro Alfredo Hitchcocko šelevrais.

Scenarijus pagrindą sudaro Thierry Jonquet romanas „Tarantulas“. Šią nedidelio formato knygutę lietuviškai galima perskaityti per porą valandų, bet lyginti jos ir filmo neverčia. Sunku vadinti „Odą, kurioje gyvenu“ ekranizacija. Niekada originalių idėjų nestokojęs režisierius ši kartą pasinaudoja svarbiausiomis kriminalinės istorijos kolizjomis, bet projektuoja jas į sau artimesnius kontekstus. Todėl ir pagrindinis knygos herojas Rišaras Lafargas fil-

me pavirsta Robertu Ledgaru (ji suvaidino Antonio Banderas). Nesikeičia tik jo profesija – plastinės chirurgijos specialistas, tikras šio amato virtuozas. Po to, kai jo žmona žuvo autokatastrofoje, Robertas daug laiko paaukojo kurdamas dirbtinę žmogaus odą. Akivaizdu, kad šie eksperimentai buvo nesuderinami su medicinos etika, todėl juos teko atliki namo rūsyje įrengtoje slaptoje laboratorijoje. O ji, kaip galima suprasti iš pirmųjų filmo kadru, slepia daug šiurpių paslapčių.

Savaitgalis prie televizoriaus

Kas nenorėtu pašokti su Richardu Gere'u?

Jau keletą metų kiekvienas naujas filmas, kuriamo vaidina Javieras Bardemas, tampa ryškiu kinematografinio pasaulyo įvykiu, o aktoriaus pavardė titruose – sékmės tarp kritikų ir žiūrovų garantija. Filme „Biutiful“ (ketvirtadienis, 22.30 val., BTV) garsusis ispanas yra visai kitoks, negu jis esame ipratę matyti. J. Bardemas – tikras persikūnijimo virtuozas. Net išoriškai jis gali keistis taip, kad vieni personažai nuginkluoja žiūrovus subtiliu charakteriu ir valiukiskais „velniukais“ akyse, o kiti priverčia susigūžti nuo ledinio žvilgsnio ir sielą stingdančio brutalumo. Suvaldinės ne vieną dešimtį kontrastingų herojų dabar aktorius savo personažų galeriją papildo dar vienu tragisku herojumi. Uksbalis yra tikras marginalas, vienas iš tų pažemintųjų ir nuskriaustujų, kurie gyvena visuomenės paribiuose. Kaip ir dauguma panasa bėdalių, vyrukas verčiasi atsitikiniuais (dažniausiai nelegaliais) darbais ir gerau pažista socialinės neteisibės, neapykantos ir smurto pritvinkusių aplinką. Tai tarsi dviejų pasauly paribyje esantis žmogus: nelegaliems imigrantams iš Azijos ir Afrikos, kuriems jis su broliu parūpina darbą. Uksbalis tarsi angelas, o Barselonos policininkams – įstatymų pažeidėjas. Jis yra dviejų vaikų tėvas, po skyrybų su žmona augenantis Aną ir Mateo. Iki šiol ant savo tvirtų pečių vyras kantrai neše likimo naštą, kol sužinojo, kad serga nepagydoma liga, kuri netrukus pasiglemš visas jo jėgas.

Alexandre'o Dumas romanas „Grafas Montekristas“ – bene dažniausiai ekranizuojama literatūros klasiko knyga, neretai sulaukianti netradicinių interpretacijų, bet JAV režisieriaus Kevino Reynoldso versija (penktadienis, 23.05 val., TV3) laikosi klasikinio kanono.

Kaip pamename, knygos herojus Edmonas Dantes tapo šlykščių intrigų auka, vestuvių dieną buvo suimtas ir beveik du dešimtmecius paleido kalėjimo

vienutėje. Priežastys, atvedusios šaunu jūreivį į Ifo pilį, buvo kelios. Labiausiai visi romano interpretatoriai akcentuoja Danteso pažiastamą klastą, tik punktyru nužymėdami politinį būsimo grafo nusikaltimą. O jis susijęs su Napoleono laišku, kurį Dantesas į Prancūziją parvezė iš Elbos salos. Ko gero, vien amerikiečiai ši antraeilį motyvą išplečia iki atskiro istorijos ir net politinį tremtinį Bonapartą padaro vienu pasakojo herojų. Tiesa, istorinės realijos neužgožia aistrų ir nuotykių fabulos, bet spėja suformuluoti pirmą naują mintį – Dantesas tapo savo paties patiklumo auka ir paprasciausiu pėstiniuku Napoleono sachmatų lenčioje. Vėliau tokį oriģinalesnių išvadų bus nedaug, prasidės žaidimas klasika, kurioje nestigs meilės ir neapykantos, aristokratiskų pokylų prabangos ir nykaus kalejimo skurdo, klastos ir ištikimybės, draugystės ir išdavystės, niekšybės ir tiesos triumfo.

Komiškos melodramos „Užsispyrėlės sutramdymas“ (šeštadienis, 14.40 val., TV3) autorai nori įrodyti, kad Williamo Shakespeare'o pjesės personažų nesunku rasti net dabartineje Amerikos mokykloje. Dvi seseris paaugles auklėja patriarchalinių pažiūrų tévas ginekologas Volteris Stratfordas, nesenai parieškės, jog jaunėle Bjanka apie berniukus net galvoti nedrįstų, kol Ketė nesusiras sau tinkamo jaunikio. Bet Ketei visai nerūpi kavalieriai. Ji garsėja kaip tikra žiežula, kuri savo elgesiu atbaido visus gerbėjus. Štai ir tenka griebtis klastos, kuri padėtų sutramdyti pikciūrinos charakterę.

Pernai sukurta amerikietiškas gangsterinis filmas „Kazino apiplėšimas“ (šeštadienis, 22.55 val., LNK) netikėtai atskleidė artimą nusikalstelį ir politikų pašalių giminystę. Filmo veiksmas plėtojasi 2008 m., ekonominės krizės ir Baracko Obamos prezidentinės kampanijos įkarštyje. Bankų griūtis ir jos sukelta sumaištis sujaukė milijonų JAV gyventojų likimus. Iroñiška, tačiau krizė neįtiketinai stipriai smogė ir nusi-

kaltelių klanams, kurie valdė nešvariais būdais uždirbtus pinigus. Vienintele pelninga šešelinės ekonomikos sritis liko nelegalūs lošimai.

Kai mafijos globojamo nelegalaus pokerio turnyro metu įvykdomas apiplėšimas, norėdami išsaugoti savo reputaciją ir autoritetą, mafijos bosai meta į žaidimą savajį tūz – pasamdo žymiausią profesionalų žudiką Džeką Koganą (aktorius Bradas Pittas), kad šis surastų kaltininkus ir juos nubautų.

Filmo „Nepakenčiamas žiaurumas“ (šeštadienis, 23.20 val., TV3) pavadinimas taip pat žada kokią nors smurto istoriją, bet iš tikrųjų tai komedija, kurią sukūrė brolius Joelis ir Ethanoras Coenai. Prabangių vilų ir spindinių viesbučių pasaulyje likimas suvėdi vienas kito vertus avantiūristus. Gražuolė Merilina (aktoriė Catherine Zeta-Jones) čia ieško patiklių milijonierių, kad galėtų juos be didelio vargo apgaudi. Scenarius visada tas pats: gražuolė išteka už eilinės „aukos“, o tuo po to organizuoja pelningą skyrybų procesą. Kartą į žavios aferistės keru tinklus pakliūva klestintis Los Andželo advokatas Mailsas Meisis (aktorius George'as Clooney). Merilinai pavyksta padaryti ji savo sąjungininku. Bet vieno dalyko ji nenumanė...

Prieš gerą dešimtmetį žiūrėdami garsuji Holivudo miuziklą „Cikaga“ stebėjomės, kad Richardas Gere'as yra ne tik neprilygstamas gražių melodramų heroinas, bet ir puikus šokėjas. Jo sukto ir ciniško advokato Flino tiesiog teismo salėje suskeltas *stepas* atrodo ne prasciau už klasikinius paties Fredo Astaire'o pasiodymus. O filme viliojančiu pavadinimu „Pašokime!“ (sekmadienis, 13.40 val., LNK) moterų numylėtimis šoks įkvėpta, romantiškai ir daug. Mat jo suvaidintas klestintis advokatas slapta nuo visų užsirašo į šokių pamokas, kad galėtų dažniau matyti žavią šokių mokytoją Pauliną (ją suvaidino Jennifer Lopez).

Saulius KRUOPIS

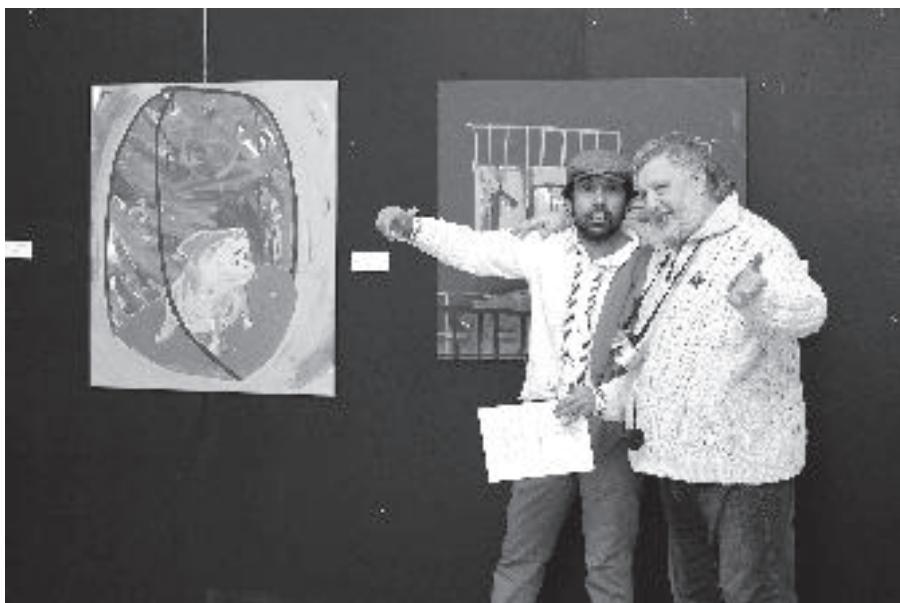
Lietuvių tapytojai parodoje „Focus Europa“

Vokietijoje būnu kasmet, nuolat tenka lankytis ar dalyvauti parodose, surmulingose dailės mugėse. Turėdamas nemažai patirties galiu konstatuoti, kad šioje valstybėje parodos orientuotos į profesionalią, patyrusią publiką. Kartais ir Lietuvos menininkams tenka dalyvauti gerai organizuotose, tikrai aukšto lygio Europos šalių parodose. Šiemet tokia galimybė pasitaikė man ir kauniečiui Antanui Obcarskui. Tarptautinė menininkų organizacija „Focus Europa“ kas dvejus metus rengia didžiulės dailės parodas įvairiose šalyse. Vasario 10 d. Vokietijoje, Bavarijos žemėse, Kulmbache, Plassenburgo pilyje, startavo šiųmetė „Focus Europa“ šiuolaikinės dailės paroda. Joje eksponuojami Europos valstybių dailininkų kūriniai. Lietuva jau septyntoje „Focus Europa“ parodoje dalyvauja antrą kartą.

Organizatorių komisija pasirinko tris mūsų šalies tapytojus: Antaną Obcarską, Liną Liandzbergį ir šių eilęcių autorius. Visiems suteiktas tarptautinės „Focus Europa“ menininkų organizacijos tikrosios narystės statusas. Organizacinis komitetas prieš pusmetį atrinko 110 meno kūrinių, iš šių meno šventę pakvietė 54 dailininkus. Parengė išsamų katalogą. Pirmą kartą parodoje dalyvavo Latvijos, Estijos, Turkijos, Šveicarijos, Slovakijos ir Italijos kūrėjai. Organizatoriai iš menininkų nereikalavo kokios nors bendros temos, nes, parodą pavadinę „Menas be sienų“, negalėjo sudaryti jokių teorinių ribų, tačiau savo ekspozicijos lauke pageidavo matyti meninių stilių įvairovę. Parodoje dominavo tapyba, piešiniai ir meninė fotografija, skulptūros ir instalacijos. Ispūdingi buvo latvio Edgaro Kvajatkovskio sidabriniai ir auksiniai papuošalai, kuriuos inspiravo rygietiškas modernas, – architektūrinio jugendo detalės ornamentika. Jaunasis autorius žadėjo, remdamasis negausiomis mūsų moderno apraiškomis, artimiausiu metu sukurti naują seriją, skirtą Vilniaus jugendui.

Atidaryme dalyvavo per 50 autorių ir labai daug svečių. Buvo net Latvijos ir Estijos dailininkų sajungų pirmininkai su savo šalies dailininkų delegacijomis.

Parodos dalyviai ir svečiai Kulmbacho ir Bayreutho rotušėse iškilmingai priėmė ir pasveikiuno miestų merai. „Geografiškai Kulmbachas yra pačiamė Europos centre, – akcentavo šio miesto meras Henry Schrammas, primindamas, kad dar visai neseniai, vos prieš kelis dešimtmečius, daugeliui menininkų kaimyninės šalys buvo nepa-

Saulius Kruopis su tapytoju iš Turkijos Ismailu Karayakupoglu.

Antanas Obcarskas su renginio organizatoriumi Lutzu Benno-Kracke'u.

siekiamos, kad tautas ir kultūras skyrė tam susisilaikotarpis bei politinės sienos“. Meras džiūgavo, jog dabar visi artimiausi Rytų Europos kaimynai dalyvauja šiandieninėje parodoje, skambiai pavadintoje „Menas be sienų“. Kulmbacho meras iškiliai citavo genialiojo Pablo Picasso žodžius: „Menas yra geriausias ir suprantamiausias kelias, jungiantis pasaulio kultūras.“ Jis džiaugėsi naujomis galimybėmis, naujais kultūriniais tiltais ir kultūriniu dialogu.

Mus, įvairių valstybių dailininkus, nustebino organizatorių svetingumas. Tai galima paaškinti tam tikromis aplinkybėmis, kurios lemia miesto valdžios pastangas ir paramą. Kulmbacho centrėje aikštėje, visai šalia rotušės, stovi išraiškinės bronzinis paminklas TAPYTOJUI. Senasis menininkas yra šio miesto simbolis. Tai garsiausio vokiečių dailininko Albrechto Diurerio mokinys, tapytojas Hansas Suessas, vadinas Hansu von Kulmbachu (1476-1522). Jis čia gyveno ir daug kūrė, nors miesto muziejuje šiandien yra tik du jo originalūs darbai. Daug jų išsklidė po platujį pasaulį. Miestas didžiuojasi šiuo istoriniu faktu, rodo deramą pagarbą ir noriai vadina save kultūros centru. Kulmbacho meras H. Schrammas akcentavo, kad miestas siekia gyvo meninio vyksmo, kultūrinį saitą ir priešinasi, kad muziejai ar pilys netaptų paprasciausiomis kolekcijų saugyklos. Kulmbachas ir netoliene esantis Bayreuthas turi savo dievaitį Richardą Wagnerį, tad šių regionų

kultūrinis veiklos laukas sąlygoja gyvensnio gyvenimo specifiką.

Vasarį 10-ąją, sekmadienį, žiūrovai į Plassenburgo pilį plūstelėjo gerokai anksciau, dar prieš vidurdienį. Parodai buvo skirta daug salių, tačiau jautėsi ir įtampa – užsizėsė oficialios kalbos iš keistų „sakyklų“ (sėdimos vietos užimtos), džiazo koncertas taip pat gana ilgas, o parodos kuratorius Lutzas Benno-Kracke'as kiekvieną dalyvį kvietė prisistatyti asmeniškai. Visgi, nepaisant nuovargio, nuotaika buvo pakili. Po vaišių išvykome į regiono dailininkų dirbtuvės – bendravimas su jais buvo iutrauktas į dalyvių programą. Aš lankiausiai Helgos Hopfe kūrybinėse dirbtuvėse. Ji viena iš šio renginio organizatorių, mūsų Nidos menininkų asociacijos „Tiltas“ narė, 2011 m. dalyvavo Nidos tapybos plenere. Jos studijoje maloniai nustebau – čia dominuoja Nidos motyvai, miškas, pušys, žvejų nameliai, kopos ir jūra. Dailininkė jau trečius metus teisia ciklą apie Kuršių neriją, kuri, pasirodo, jai buvo tikrai lemtinga. Net

šioje didžiulėje „Focus Europa“ parodoje, mano nuostabai, ji eksponuoja neoekspressionistinę drobę „Prieplauka Kuršių mariose ties Nida“, tapytą Nidos plenero metu. Buvo sujaudintas – už tūkstančių kilometrų vykstančioje tarptautinėje dailės parodoje šalia šiuolaikinių estetinių proveržių gali pamatyti ir lietuvišką Nidos motyvą.

Trys dienos greitai prabėgo, jos buvo įvairių tipo ir pilnos netikėtumų.

Kaiž žinia, vasaros metu ši paroda bus perkelta į Bad Elsterio Kunstmuseum Hallės ekspozicijos sales.

Skaitytojams turėčiau priminti, kad lygiai prieš metus Vilniuje, LDS galerijoje „Arka“, eksponuota „Focus Europa“ organizuotas 30-ies dailininkų narių meno kūrinių kolekcijos paroda, kurioje dominavo Vokietijos autoriai. I mūsų sostinę atvyko ir patys aktyviausi šio meninio sajūdžio dalyviai. Čia išsiskyrė Berndo Wagnerio kūriny – monumentalai skulptūra, dailininkų Volkerio Wunderlio ir Christelio Gollnerio abstrakcijos tapyba bei Gudrun Schuler ir Angelikos Neumann gan realistinė tapyba. Jos abi bendraujant Kulmbache buvo labai aktyvios, daug mums talkino, priėmė svečius savo dirbtuvėse ir išreiškė didžiulį norą kada nors atvykti į Lietuvą ir tapti Nidos dangų bei jūrą.

Artūro KAKARO nuotraukos

22 Kampus

21 d., ketvirtadienį, 13 val. Didžiojoje scenoje – Antano Škėmos „Balta drobulė“. Drama. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 10, 30, 40, 60 Lt.

21 d., ketvirtadienį, 18 val. Rūtos salėje – Danielio Daniso „Akmenų pelenai“. Prisiminimų drama. Režisierius Agnus Jankevičius. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieto kaina – 30 Lt, moksleiviams ir studentams – 15 Lt.

21 d., ketvirtadienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Mariuso von Mayenburgo „Bjaurusis“. Skalpelio pjūvis. Režisierius Vilius Malinauskas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieto kaina – 35 Lt.

22 d., penktadienį, 18 val. Mažojoje scenoje – Juozo Tumo-Vaižganto „Žemės ar moters“. Komedia. Režisierius Tomas Erbréderis. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 30 Lt.

22 d., penktadienį, 19 val. Rūtos salėje – „Cezario grupės“ spektaklis pagal Pauliaus Širvio poziciją „Nutolę toliai“. Režisierius Cezaris Graužinis. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilietu kainos – 20–40 Lt, moksleiviams, studentams ir senjoram – 50 % nuolaida.

23 d., šeštadienį, 18.30 val. Didžiojoje scenoje – „Laimingi“. Dviejų dalių spektaklis pagal Friedricho von Schillerio „Klastą ir meilę“. Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 2.40 val. Bilietu kainos – 15, 30, 40 Lt.

23 d., šeštadienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Juhan Smuul „Svečiuose pas pulkininko našlę“. Vieinos dalies anekdotas. Režisierė Danutė Juronytė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 25 Lt.

24 d., sekmadienį, 12 val. Rūtos salėje – Lewiso Carrollo „Alisa stebuklų šalyje“. Spektaklis vairuojamas nuo 8 m. Adaptacijos autorė ir režisierė Ewa Piotrowska. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieto kaina – 15 Lt.

24 d., sekmadienį, 18.30 val. Didžiojoje scenoje – Eugene Scribe „Priežastys ir pasekmės“. Istorinė komedija. Režisierius Raimundas Banionis. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 20, 40, 50 Lt.

26 d., antradienį, 18.30 val. Didžiojoje scenoje – Tarptautinės teatro dienos renginys: teatrinius fejerverkus „Teatrolas“. Renginio trukmė – 1 val. Režisierius Artūras Areima. Bilieto kaina – 20 Lt.

27 d., trečadienį, 18.30 val. Didžiojoje scenoje – Nijolės Narmontaitės muzikinis spektaklis „Selavy“. Režisierė Nijolė Narmontaitė. Spektaklio trukmė – 1.45 val. Bilietu kainos – 18–53 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

Kauno kamerinis teatras

21 d., ketvirtadienį, 18 val. Fransua Rablé „Gargantiua ir Pantagruelis“. Užstale tikriesiems gurmanams (N-18). Spektaklio trukmė – 1.55 val. Bilietu kainos – 40, 50 Lt.

22 d., penktadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Dienai ir naktis“. Dviejų dalių drama. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

23 d., šeštadienį, 18 val. Eženo Jonesko „Plikgalvė dainininkė“. Vienos dalies absurdo komedija. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

24 d., sekmadienį, 18 val. Pero Lagerkvisto „Neūzauga“. Monodrama. Spektaklio trukmė – 1.15 val. Bilietu kainos – 16, 20 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt* ir *Bilietu pasaulis*.

22 d., penktadienį, 19 val. Mindaugo Valiuko „Septyniolika“. Režisierė Edita Prakuliauskaitė-Miliniene. Bilietu kainos – 25, 30 Lt.

23 d., šeštadienį, 18 val. Mario Fratti „Sesuo“ (N-16). Režisierius Artūras Žukauskas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 30 Lt.

27 d., trečadienį, 19 val. Teatro dienai – Aleksej Slapovskij „Nuo raudonos žiurkės iki žalias žvaigždės“ (N-16). Režisierius Darius Rabašauskas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieto kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

Kauno valstybinis lėlių teatras

21 d., ketvirtadienį, 18 val. „Laimingi žmonės“ pristato nuoširdžiai dviejų dalių kelionės istoriją „Visu greičiu atgal!“ Režisierius Arvydas Lebeliūnas. Bilietu kainos – 53, 63 Lt. Bilietus platina *Bilietai.lt*.

23 d., šeštadienį, 12 val. premjera – „Skrudžas, arba diena, kai galima atverti savo širdį“. Pagal Ch. Dickens apysaką „Kalėdų giesmė“. Nuo 6 m. Autorė Daiva Čepauskaitė. Režisierius Arvydas Lebeliūnas. Dailininkai Sergėjus Bocullo, Danielius Sodeika. Kompozitorius Jonas Sakalauskas. Bilietu kainos – 10, 12, 15 Lt.

24 d., sekmadienį, 12 val. „Karakalės bučinys“. Kaip paika tuštybė sugriovė karališką laimę. Nuo 5 m. Režisierius Algimantas Stankevičius. Bilietu kainos – 8, 10, 12 Lt.

25 d., pirmadienį, 10 val. Kauno „Vėtrungės“ pradinės mokyklos muzikinis spektaklis „Adamsų šeimynėlė“. Įėjimas su kvietimais.

Teatro kasa (Laisvės al. 87A) dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91. Bilietus taip pat platina *Bilietu pasaulis*.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

21 d., ketvirtadienį, 18 val. Johano Strauso „Čigonų baronas“. Dviejų dalių operetė. Režisierius Gediminas Šeduikis, dirigentas Virgilijus Visockis, scenografas Andu Dumitrescu (Rumunija), kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, choreografas Adomas Jacovskis, kostiumų dailininkė Aleksandra Jacovskytė, choreografas Arikas Krupas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 25, 40, 70, 80, 150 Lt.

22 d., penktadienį, 18 val. Eltono Džono, Timo Raiso „Aida“. Dviejų dalių miuziklas. Režisierius Vytenis Pauliukaitis, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Adomas Jacovskis, kostiumų dailininkė Aleksandra Jacovskytė, choreografas Arikas Krupas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

23 d., šeštadienį, 18 val. „Zygfrydo Vernerio kabaretas“. Dviejų dalių muzikinis reviu. Režisierius Kęstutis Jakštės, dirigentas Jonas Janulevičius, dailininkė Vilma Galeckaitė-Dabkienė, choreografai Dai-

nus Bervingis, Gintaras Visockis. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 25, 40, 70, 80, 150 Lt.

24 d., sekmadienį, 12 val. Volfgango Amadėjaus Mocarto „Mažoji burtų fleita“. Dviejų dalių muzikinė pasaka vaikams. Režisierius Andrzej Gała (Lenkija), dirigentas Virgilijus Visockis, dailininkas Krzysztof Truss (Lenkija). Spektaklio trukmė – 1.45 val. Bilietu kainos – 7, 12, 18, 20, 50 Lt.

24 d., sekmadienį, 18 val. „Dulkui spindesys“. Dviejų dalių šokių spektaklis. Choreografinių ir libretu autorai Dainius Bervingis ir Gintaras Visockis, dailininkė Marija Rubavičiūtė. Bilietu kainos – 15, 30, 45, 50, 100 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II–VII 11–14, 14.45–18 val., tel. 20 09 33.

22 d., penktadienį, 18 val. kompozitorius Richardo Wagnerio 200-osioms gimimo metinėms paminėti – Kauno miesto simfoninis orkestras (vadovas Algimantas Treikauskas, vyr. dirigentas Imants Resnis), solistė Sigutė Stonytė (sopranas), dirigentas Modesas Pitrenas. Bilietu kainos – 15, 20, 25 Lt.

23 d., šeštadienį, 17 val. Mažojoje salėje – kamerinės muzikos vakaras. Borisas Traubas (smuikas), Egėle Minčiūnaitė (fortepijonas). Bilieto kaina – 10 Lt.

24 d., sekmadienį, 16.30 val. Kauno Šv. apaštalu Petro ir Povilo arkikatedroje bazilikoje – Franz Joseph Haydn „Septyni paskutiniai Jėzaus Kristaus žodžiai“ dvimi smuikams, altui ir violončeliui, op. 51, Nr. 1–7. Vyriausybės kultūros ir meno premijos laureatas Kauno styginių kvartetas: Karolina Beinarytė-Palekauskienė (I smuikas), Dalia Terminaitė (II smuikas), Eglė Lapinskė (altas), Saulius Bartulis (violončelė). Septynis paskutiniai Jėzaus Kristaus žodžiai aiskins J. E. Kauno arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius.

Filharmonijos kasa (L. Sapiegos G. 5) Dirba II–VI 14–18 val., Tel. 20 04 78. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

21 d., ketvirtadienį, 18.30 val. romansai, eilės ir itališkos dainos koncerte „Menu akimirka žavingą“. Dalyvaus: duetas „Dolce Amor“ – Loreta Haidari (fortepijonas) ir Anvar Haidari (tenoras), Petras Venslovas (skaitovas). Programoje: M. Glinka, N. Rimsky-Korsakov, P. Tchaikovsky, S. Rachmaninoff, Cl. Debussy, M. de Falla, A. Ginastera, V. Chiara, C.A. Bixio ir kt. kūrinių. Bilieto kaina – 10 Lt, moksleiviams, studentams, senjoram, žmonėms su negalija ir turintiems „Daily Card“ nuolaidų kortelę – 8 Lt.

23 ir 24 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje – varpu muzikos koncertai. Skambės lengvosios melodijos. Kariljonu skambins Julius Vilnonis.

25 d., pirmadienį, 18 val. G. B. Pergolesi „Stabat Mater“ teatralizuotas koncertinis atlikimas. Dalyvauja: solistės, LRT projekto „Triumfo arka 2009“ dalyvės – sopranas Diana Tiškovaitė ir mecosopranas Renata Dubinskaitė, styginių kvintetas „Soavita“, žymiausių Lietuvos profesionalių muzikos kolektyvų atstovai: I smuikas – Povilas Grigas, II smuikas – Vilija Pranskienė, altas – Andrius Pleškūnas, violončelė – Tomas Grigas, klavesinas – Gražina Zalatorienė; režisierius ir kostiumų dailininkas Petras Lisauskas. Projekto vadovė Laima Vilimienė. Bilieto kaina – 30 Lt, moksleiviams, studentams, senjoram, žmonėms su negalija ir turintiems „Daily Card“ nuolaidų kortelę – 25 Lt.

Bilietu galima išsigyti Kauno menininkų namų „Muzų svetainėje“ (I–IV 10–13 val., 14–17 val., V 10–13 val., 14–16 val. ir prieš renginį), o taip pat visose *Tiketa* kasose (aptarnavimo mokesčis iki 4 Lt).

21 d., ketvirtadienį, 17 val. Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13) – Pasaulinės poezijos dienos renginys, skirtas poetui, eseistui, žurnalistui Stasiui Stacevičiui atminti. Dalyvaus rašytojo sesuo Ona Šimkienė, poetas, savaitraščio „Nemunas“ vyriausasis redaktorius Viktoras Rudžianskas, muziejininkas Edmundas Kazlauskas, aktorė Oli ta Dautartaitė, klarnetininkas Valdas Andriuškevičius. Vakarą ves rašytoja Aldona Ruseckaitė.

RAŠYTOJŲ KLUBAS

21 d., ketvirtadienį, 17.30 val. Rašytojų klubė (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – Pasaulinė poezijos diena. Knygos „Mylėjau: Sarbievijaus kiemo poetų antologija“ pristatymas. Dalyvaus knygos autorai Nijolė Daujotytė, Valdas Daškevičius, Virginijus Gasiliūnas, Elena Karnauskaitė, Julius Keleras, Aidas Marcėnas, Marcelijus Martinaitis. Renginį ves knygos sudarytojas Liudvikas Jakimavičius ir poetas Vytautas V. Landsbergis.

25 d., pirmadienį, 17.30 val. Rašytojų klube – vakaras su Viktorijos Daujotės knygomis: „Bals ūkūs / Balsai ūkuose“ ir „Gvnu vna / Gyvenu viena“. Dalyvaus knygų autore Viktorija Daujotytė, literatūrologė Brigitė Speičytė, poetai Vladas Bražiūnas, Justinas Kubilius, knygų leidėja Danutė Mukienė, aktorė Edita Zizaitė. Žemaitiškai dainuos Loreta Sungailienė.

26 d., antradieni, 14 val. Pandėlio bibliotekoje (Panemunio g. 9, Rokiškio r.) ir **17 val.** Rokiškio rajono savivaldybės Juozo Keliučio viešojoje bibliotekoje (Nepriklausomybės a. 16, Rokiškis) – susitikimas su rašytoju Arvydu Juozaičiu.

Smulkesnė informacija tel. (85) 2629627, (85) 2617727; el. paštu rasytojuklubas@aiva.lt.

23 d., šeštadienį, 15 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79 / Kęstučio g. 1) – 19-asis tradicinis aukštųjų mokyklų tautinio meno festivalis „Ei, studente, sukiš vėju“.

Nemunas kviečia

Kovo 21 d., ketvirtadienį, Pasaulinė poezijos dieną, kviečiame į poezijos valandą mūsų miesto Žaliakalnio funikulieruje „Aukštyn žemyn“.

Nuo 12 iki 13 val. abiejuose funikulieriaus vagoneliuose savo kūrybą skaitys Kauno poetai ir poetės.

Tą valandą funikulieriumi galėsite „pasivėžinti“ su Gintaru Patacku, Donaldu Kajoku, Aldona Ruseckaite, Vidmantu Kiaušu, Erika Drungyte, Enrika Striogaite, Dovile Zelčiute, Viktoru Rudžiansku ir kitais poetais.

Gal ir jūs norite tądien paskaityti savo eilių? Skambinkite mums į redakciją tel. 322266.

Renginio partneris

In memoriam

ALFREDAS FRANCKAITIS

(1921 10 29 – 2013 03 06)

Lietuvos rašytojų sąjunga su liūdesiu praneša, kad 2013 m. kovo 6 d., eidamas devyniasdešimt trečiuosių metus, Vérbleke prie Zulingeno, Vokietijoje, mirė lietuvių kultūros bičiulis ir darbininkas, rašytojas, poetas, publicistas, lietuvių literatūros vertėjas, vienuomenės veikėjas, evangelikų pastorius, Lietuvos rašytojų sąjungos narys Alfredas Franckaitis (Alfred Franzkeit).

Alfredas Franckaitis gimė Rytprūsiuose, Karaliaučiuje, vokiečių šeimoje, tačiau nuo kūdikystės gyveno Lietuvoje – Kybartuose, Virbalyje, vėliau Kau ne, kur 1940 m. baigė gimnaziją. 1941 m. sausį repatrijuotas į Vokietiją, 1942 m. paimtas į karinę prievo lę, triskart sužestas, karso pabaigoje Čekoslovakijoje amerikiečių paimtas į nelaisvę, iš kurios greitai buvo paleistas. Erlangeno universitete studijavo evangelikų teologiją, studijas baigė Miunstryje. Daugiau nei trisdešimt metų iki pensijos dirbo socialinį bažnyčios darbą Freistate, Žemutinėje Saksonijoje.

Vaikystėje puikiai išmoko lietuvių kalbą, dar gimnazijoje émė rašyti eileraščius abiems – vokiečių ir lietuvių – kalbomis, Vokietijoje émė skelbti juos nuo 1952 m., Lietuvoje – prasidėjus Atgimimui: „Poezijos pavasario“ almanachuose, „Literatūroje ir mene“, „Dienovidyje“ ir kituose leidiniuose. Nuo 1988 m. jis buvo nuolatinis Poezijos pavasario festivalių dalyvis. Vis dėlto svariausias jo nuopelnas – didžiai darbai lietuvių literatūros, daugiausia poezijos, vertimų į vokiečių kalbą baruose. Jis yra vertės daugiau kaip 130 lietuvių poetų kūrybą, išvertęs ir veik vien savo lėšomis Vokietijoje išleidęs Antano Baranausko „Anykščių šileli“, Maironio, Vinco Mykolaičio-Putino, Justino Marcinkevičiaus eileraščių rinktinės. Jo lietuvių poezijos vertimai sulaukė šiltų atsiliepimų lietuvių ir vokiečių literatūrinėje spaudoje, už juos ir ilgametį lietuvių literatūros diegimą į Vakarų Europos kultūrą. A. Franckaitis 1992 m. buvo priimtas į Lietuvos rašytojų sąjungą.

A. Franckaitis dirbo ir didelį visuomeninį darbą, jis – Buvusių Lietuvos vokiečių bendruomenės valdybos narys, Baltų sąjungos Vokietijoje vokiečių-lietuvių bendruomenės vokiškasis pirminkas, Anikės iš Taravos bendruomenės narys, kone keturis dešimtmecius buvo vienintelis sudarytojas ir redaktorius jo paties nuo 1956 m. leidžiamo metraščio „Heimatgruss“ („Tėviškės pasveikinimas“), kuria me skelbti lietuvių rašytojų poezijos ir prozos kūri nių vertimai. Be to, A. Franckaitis aktyviai prisidėdavo ir rengiant kultūrinius susitikimus, lietuvių ir vokiečių literatūros vakarus bei kūrybos pristatymus.

Just. Marcinkevičius teigė, kad „A. Franckaitis – tai šviesus, darbštus ir kūrybingas iš Mažosios Lietuvos kilusių didžiųjų rašto žmonių tėsinys“.

Su A. Franckaičiu atsisveikinta kovo devintosios šeštadienį Zulingeno parapijos kapinių koplyčioje.

LRS informacija

21 d., ketvirtadienį, 15 val. Kauno apskrities viešosios bibliotekos fojė (Radastų g. 2) – tradicinė Kauno miesto ugdymo įstaigų 5-12 klasės moksleivių fotografijų parodos-konkurso „Po medžio ir paukščio sparnais...“ atidarymas. Ekspozicija veiks iki balandžio 15 d.

21 d., ketvirtadienį, 17 val. Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje (322 kamb.) vyks susitikimas su konkursu „Metų knyga 2012“ nugalėtoju, rašytoju, scenaristu ir režisieriumi Alvydu Šlepiku ir jo knygos „Mano vardas – Marytė“ pristatymas. Laukiama visi norintieji užduoti rūpimą klausimą, pabendrauti su autoriumi. Bus galima įsigyti knygą. Iėjimas nemokamas.

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mén.

Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: <http://www.nemunas.net>

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas – Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negražiname.

Vyriausiasis redaktorius

Viktoras Rudžianskas –

tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255

Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė

tel.: (8-37) 322266

Referentė – Aurina Venislovaitė –

tel. (8-37) 322244

Naujienų redaktoriai:

Audronė Meškauskaitė –

tel. (8-37) 322251, (8-615) 24983

Andrius Jakučiūnas –

tel. (8-611) 98945,

el. paštas: jakuciunas@gmail.com

Maketuotojas – Juozas Pužauskas –

tel. (8-656) 38529

Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –

tel. (8-37) 322235, (8-656) 41705

Talkininkai:

Jurga Tumasonytė (publicistika)

Aldona Žemaitytė (publicistika)

Romualdas Rakauskas (fotografija)

Eugenija Žakienė (muzika)

Gediminas Jankauskas (kinas)

Gediminas Jankus (teatras)

Zenonas Baltrušis (fotografija)

Lina Navickaitė (kalba)

Réméjai:

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS RÉMIMO
FONDAS

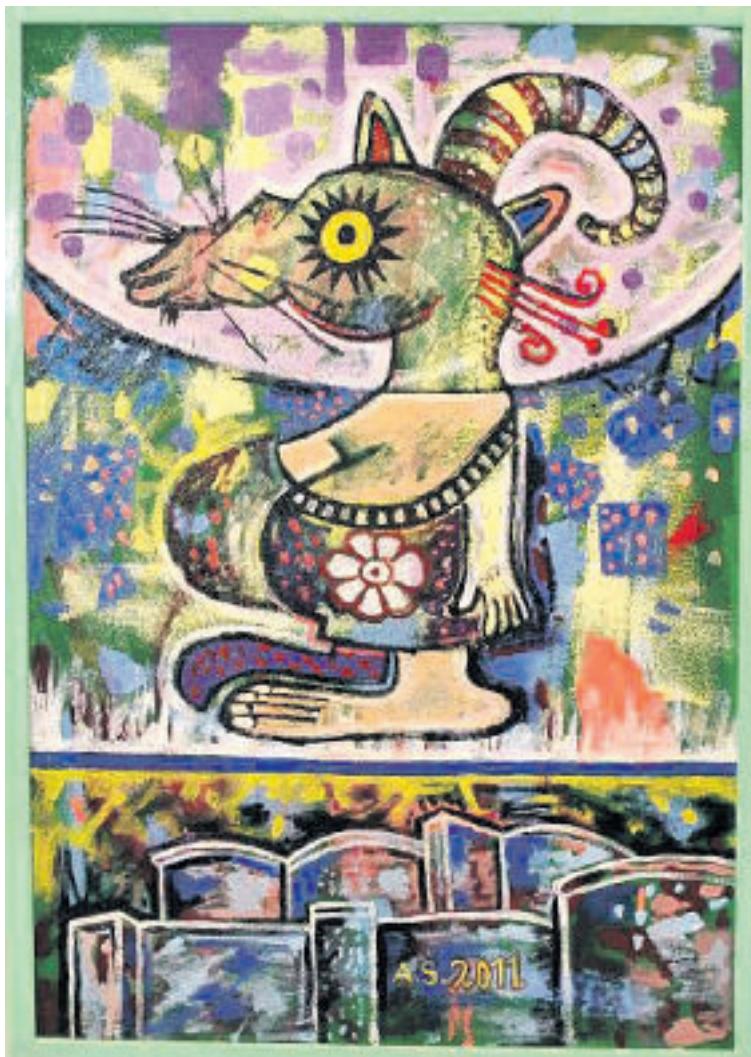
KAUNO MIESTO
SAVIVALDYBĖ

SPAUDOS, RADIVO IR
TELEVIZIJOS RÉMIMO
FONDAS

„Nemuno“ saskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 14730001002256121 — einamoji saskaita;
LT 09730001002230312 — biudžetinė saskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė saskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 9 Lt
Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt
arba redakcijoje

Kovo 22 d. 16 val. Irenos Mikuličiūtės dailės galerijoje (I. Kanto 5) atidaroma Algirdo Šakalio paroda „Fantastika ir realybė“, skirta tapytojo 70-mečiui.

2003 m. menotyrininkas Algis Uždavinyš straipsnyje „Pasaulis aukštyn kojomis“ apie dailininką rašė: „A. Šakalys yra vienas iš tokių naivų dramatinių personažų, patikėjusių nežinia kaip suvokto „meno“ legenda ir émusių megždžioti jo figūras, panašiai, kaip bušmenų medžiotojas, kūno judeisais imituojantis iš toli pamatyto lëktuvo skrydį. Susidūrus su tokiu pirmapradžiu patiklumu ir kankinio entuziazmu nusvyra rankos, atlėpsta ausys, o galvoje pasigirsta metalinio pjūklo garsai. Žodžiu, išnyksta intelektualinis kosmosas ir stai-ga pajunti, kad yra žmonių, kurie pasaulį mato visiškai kitaip negu tu.“

A. Šakalio darbuose apstu absurdo tapybai būdingų bruožų, kuriais bepročius vaidinančios siurrealistai tiesiog žaidžia, o loginio nuoseklumo stokojantys asmenys pateikia kaip objektyvią išpažintį. Kompoziciją ir spalvų santykius valdo pamatiniu meninės raiškos principu tampantis disonansas. Atrodo, kad atskiri pasaulio elementai, iš kurių dėliojama groteskiška mozaika, yra tarpusavyje nesusijusios medžiaginių atplaišos.

Dailininkas iš dalies remiasi XX a. kubizmu ir siurrealizmu, tačiau jo kelias toks savitas, kad nieko panašaus Lietuvoje tikrai nėra. Žmonių figūras A. Šakalys konstruoja kaip kalau-ses ar robotus, sudarytus iš geometrinijų figūrų, plėty, virdulii ir kitų panašių elementų. Dažnai tai banalios šiuolaikinės fantazijos sukurti „ufonautai“, tipologiniu požiūriu atlie-kantys viduramžiais populiarū „Demonų“ vaidmenį. Vietoj galvų figūros kartais teturi kaž-kokias dirbtines ataugas.

Šis menininkas yra socialinių ir dvasinių paribių pranašas, savo likimu menantis Pirosma-nę. A. Šakalys sako, kad „praeitame gyvenime“ nerealizavo meninių potencijų, todėl „šiame gyvenime“, tarsi atlikdamas bausmę, yra kažkokių furijų verčiamas piešti. Tai jau panašu į demonišką misticizmą, tačiau A. Šakalys daugiau nieko neturi – tapyba yra jo retorika, didaktika ir poezija. Nesvarbu, kad intelektualų ir estetų kastai šis užmojis gali sukelti pasipiktinimą. Neskanu, bet tikra. Galima netgi tarti, kad tai – Lietuvos socialinių marginalų psichiką atspindintis „realizmas“, kurio vien kuriozu nepavadinsi.

Galbūt kada nors, po trijų keturių dešimtmeciu, A. Šakalio darbai bus graibstomi, bet kol kas ši tolima perspektyva dailininko neguodžia.“